РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН

БРОЈ 7

2013.

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од двадесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за Индок и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
http://bpp.uzzpro.gov.rs
БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
http:// www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html
Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html
Дигитална библиотека налази се на адреси:
http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу на следећим пунктовима:

1. Немањина бр. 22-26,
   телефон: 3616-296, 3613-734 , 363-1620, 363-1104/лок. 1620 и 1104

2. Андрићев венац бр. 1,
   библиотека, телефон: 3043-078

   или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
(smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs)

Сарадници: Јелена Васиљевић, оператер за системе базе података
Смиљана Павков, документалиста за подршку процеса обраде правних прописа
Дејан Станојловић, оператер за системе базе података
Радмила Тубин-Михајловић, оператер припреме података
Гордана Михајловић, оператер припреме података
Гордан Горуновић, оператер за системе базе података

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА:

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ
РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

1. Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и града Београда

2. Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе

3. Преглед садржаја нових бројева часописа

4. Преглед старих публикација

5. Преглед нових књига

6. Листа најчитанијих књига

1

ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора – сталног представника Републике Србије – шефа Сталне мисије Републике Србије при Организацији уједињених нација у Њујорку, Милана Милановића, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Данској, Драгане Ивановић, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Турској, Данила Вучетића, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Меморандум о сарадњи између Министарства спољних послова Републике Србије и Министарства спољних послова Републике Пољске у области европских интеграција, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2013

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Републике Србије и Републике Македоније о запошљавању чланова породица особља дипломатско-конзуларних представништва, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2013

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Француске о полицијској сарадњи, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2013

Закон о прекршајима, Службени гласник Републике Србије бр. 65/2013

Уредба о посебним мерама заштите тајних података које се односе на утврђивање испуњености организационих и техничких услова по основу уговорног односа, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Уредба о Управи за заједничке послове републичких органа, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Уредба о допуни Уредбе о одређивању послова безбедности заштите одређених лица и објеката, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Одлука Уставног суда Србије којом се утврђује да Одлука о условима за доделу материјалне помоћи одређеним категоријама оптужених пред Међународним кривичним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године и члановима њихових породица, Службени лист СЦГ, бр. 23/03, 33/03 и 21/05, у време важења, није била у сагласности са Уставом, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Решење о постављењу генералног конзула Републике Србије у Штутгарту, Савезна Република Немачка, Божидара Вучуровића, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Решење о престанку дужности почасног конзула Републике Србије у Росарију, Република Аргентина, Марији Естер Стаматовић де Болис, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Решење о престанку дужности почасног конзула Републике Србије у Монтевидеу, Источна Република Уругвај, Данијелу Клисићу Ди Вијетри, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Решење о давању сагласности за отварање Конзулата Републике Уганде у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Решење о постављењу генералног конзула Републике Србије у Милану, Република Италија, Небојше Вушуровића, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Национална стратегија реформе правосуђа за период 2013–2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2013

Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2013

Стратегија превенције и заштите од дискриминације, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2013

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о стратегији еУправе покрајинских органа са акционим планом до 2015. године, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 26/2013

Одлука о образовању Покрајинског савета националних заједница, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 27/2013

Службени лист града Београда

Извештај о раду Заштитника грађана за 2012. годину, Службени лист града Београда бр. 22/2013

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Закон о потврђивању Меморандума о разумевању између Владе Републике Србије и Владе Републике Турске о сарадњи у области пољопривреде, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2013

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Црне Горе о сарадњи у области ветерине, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2013

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Црне Горе о међусобном признавању и прихватању доказа о испуњености прописаних услова о храни и храни за животиње биљног, мешовитог/комбинованог порекла, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2013

Закон о потврђивању Анекса бр. 1 Споразума о економској и техничкој сарадњи у области инфраструктуре између Владе Републике Србије и Владе Народне Републике Кине, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2013

Закон о потврђивању Споразума о изменама и допунама Споразума између Републике Србије и Републике Италије о кредиту за реализацију програма „Кредит за помоћ малим и средњим предузећима преко домаћег банкарског сектора и подршку локалном развоју кроз јавна комунална предузећа”, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2013

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о одобрењу државног финансијског кредита Влади Републике Србије, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2013

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Хрватске о економској сарадњи, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2013

Обавештење о датуму ступања на снагу Уговора између Владе Републике Србије и Владе Уједињених Арапских Емирата о избегавању двоструког опорезивања у односу на порезе на доходак, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2013

Обавештавање о датуму ступања на снагу Меморандума о разумевању између Владе Републике Србије и Владе Републике Турске о сарадњи у области пољопривреде, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2013

Обавештење о датуму ступања на снагу Уговора између Владе Републике Србије и Владе Републике Туниса о избегавању двоструког опорезивања у односу на порезе на доходак и имовину, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2013

Закон о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије за 2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Закон о изменама и допунама Закона о буџетском систему, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Закон о преузимању обавеза Јавног предузећа „Путеви Србије" према привредним друштвима по основу неизмирених обавеза и претварању тих обавеза у јавни дуг Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Закон о рачуноводству, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Закон о ревизији, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Закон о факторингу, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Закон о изменама и допунама Закона о државном премеру и катастру, Службени гласник Републике Србије бр. 65/2013

Уредба о изменама и допунама Уредбе о утврђивању Програма управљања водама у 2013. години, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Уредба о измени Уредбе о висини накнада за услуге које пружа Министарство унутрашњих послова, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2013

Уредба о начину пребијања дуговања и потраживања по основу реализованог спољнотрговинског промета робе и услуга, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Уредба о допуни Уредбе о одређивању делатности код чијег обављања не постоји обавеза евидентирања промета преко фискалне касе, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Уредба о изменама и допунама Уредбе о поступку и начину реструктурирања субјеката приватизације, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Уредба о допуни Уредбе о условима и начину привлачења директних инвестиција, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2013

Уредба о допуни Уредбе о посебним условима за вршење промета робе са Аутономном Покрајином Косово и Метохија, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Уредба о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Уредба о врстама услуга речних информационих сервиса (RIS) и почетку њихове обавезне примене, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Уредба о допуни Уредбе о врсти, количини и вредности робе на коју се не плаћају увозне дажбине, роковима, условима и поступку за остваривање права на ослобођење од плаћања увозних дажбина, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Уредба о изменама и допунама Уредбе о царински дозвољеном поступању с робом, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Уредба о изменама и допунама Уредбе о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2013. години, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Одлука о висини накнаде за испитивање и за додатно испитивање сорте пољопривредног биља, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Одлука о изради Стратешке процене утицаја Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. са пројекцијама до 2030. године на животну средину, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Одлука о извештавању о кредитним пословима са иностранством, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Одлука о пуштању у оптицај кованог новца апоена од 1, 2 и 5 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Одлука о издавању и основним обележјима кованог новца апоена од 1, 2 и 5 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Одлука о издавању и основним обележјима новчанице од 200 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Одлука о пуштању у оптицај новчанице од 200 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Одлука Уставног суда Србије којом се утврђује да одредбе члана 128. став 1. у делу који гласи: „у складу са законом којим се утврђује кривични поступак," као и у делу који гласи: „ , у складу са законима којима се уређује рад служби безбедности Републике Србије и рад органа унутрашњих послова", члана 128. став 5. у делу који гласи: „на захтев надлежног државног органа, у складу са ставом 1. овог члана" и члана 129. став 4. Закона о електронским комуникацијама, Службени гласник Републике Србије бр. 44/10, нису у сагласности са Уставом, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2013

Одлука о измени Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Одлука о допунама Одлуке о обављању послова с финансијским дериватима, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Одлука о поступању с новцем за који се сумња да је фалсификован, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Одлука о медаљама и жетонима сличним кованицама евра, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Одлука о измени и допуни Одлуке о достављању Народној банци Србије података о преконоћним позајмицама на међубанкарском новчаном тржишту, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Одлука о измени Одлуке о образовању Савета за утврђивање предлога мера ради несметаног финансирања изградње и реконструкције, одржавања и заштите јавних путева, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Одлука Уставног суда Србије којом се утврђује да одредба члана 21. Одлуке о мерилима за утвђивање накнаде за уређивање грађевинског земљишта, Службени лист града Београда, бр. 60/09, у време важења, није била у сагласности са Уставом и да одредбе чл. 20, 20а, 22, 25. и 26. Одлуке о мерилима за

утврђивање накнаде за уређивање грађевинског земљишта, Службени лист града Београда, бр. 60/09, нису у сагласности са Уставом, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Одлука о распореду и коришћењу средстава за реализацију пројеката Националног инвестиционог плана утврђених Законом о буџету Републике Србије за 2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Одлука о измени Одлуке о образовању Комисије за јавно-приватно партнерство, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Одлука о измени и допунама Одлуке о управљању токовима готовине, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Одлука о изменама Одлуке о образовању Координационог тела за усмеравање активности у отклањању последица насталих активирањем клизишта и од поплава на територији Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Правилник о садржају пореске пријаве за обрачун пореза на добит на приходе које по основу капиталних добитака и по основу закупа и подзакупа непокретности и покретних ствари остварује нерезидентни обвезник, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о начину обрачунавања и плаћања акцизе, врсти, садржини и начину вођења евиденција, достављања података и састављања обрачуна акцизе, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о ближим условима, начину и поступку остваривања ослобођења од плаћања акцизе на производе које произвођач, односно увозник продаје дипломатским и конзуларним представништвима и међународним организацијама, као и на деривате нафте који се продају на основу међународног уговора, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Правилник о допунама Правилника о одређивању царинских органа за царињење одређених врста робе или спровођење одређених поступака, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о облику, садржини, начину подношења и попуњавања декларације и других образаца у царинском поступку, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Правилник о условима за испитивање сорти пољопривредног биља, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Правилник о начину вођења и садржини Регистра јавних уговора, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2013

Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству за краве дојиље, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2013

Правилник о методама испитивања сорте конопље (Cannabis sativa L.) ради признавања сорте, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима у погледу техничко-технолошке опремљености и организационе и кадровске оспособљености за обављање послова у области управљања водама, као и о начину вођења евиденције издатих и одузетих лиценци, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2013

Правилник о подстицајима програмима за инвестиције у пољопривреди за унапређење конкурентности и достизање стандарда квалитета кроз подршку подизања вишегодишњих производних засада воћака, винове лозе и хмеља, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Правилник о изменама Правилника о обрасцима пореских пријава за утврђивање пореза на имовину, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Правилник о ближим условима за издавање енергетске дозволе, садржини захтева и начину издавања енергетске дозволе, као и о условима за давање сагласности за енергетске објекте за које се не издаје енергетска дозвола, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2013

Правилник о ванредном превозу, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2013

Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству по кошници пчела, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2013

Правилник о трансферним ценама и методама које се по принципу „ван дохвата руке” примењују код утврђивања цене трансакција међу повезаним лицима, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о садржају пореске пријаве о обрачунатом и плаћеном порезу на добит по одбитку на накнаде које по основу промета секундарних сировина и

отпада остварују резидентна и неризидентна правна лица, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о стандардном класификационом оквиру и контном плану за буџетски систем, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима и начину вођења рачуна за уплату јавних прихода и распоред средстава са тих рачуна, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о обрасцу збирне пореске пријаве о обрачунатим и плаћеним доприносима за обавезно социјално осигурање по одбитку, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о начину утврђивања, плаћања и евидентирања пореза по одбитку и о садржини збирне пореске пријаве о обрачунатом и плаћеном порезу по одбитку, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о техничким и другим захтевима у погледу израде предмета од драгоцених метала, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству за производњу конзумне рибе, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о условима, начину и обрасцима захтева за остваривање права на регрес за трошкове складиштења пољопривредних производа у јавним складиштима, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о методама испитивања сорти вишегодишњих крмних легуминоза, ради признавања сорте, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о методама испитивања сорте јечма (Hordeum vulgare L.), ради признавања сорте, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о измени Правилника о начину, критеријумима и мерилима за избор пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Правилник о утврђивању стандардних модела уговора и предуговора о откупу укупног износа произведене електричне енергије, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Правилник о подстицајима за подршку инвестицијама у примарну пољопривредну производњу, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Правилник о начину успостављања и организације система брзог обавештавања и узбуњивања за безбедност хране и хране за животиње, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Правилник о мерилима, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о техничким и другим захтевима за течни нафтни гас, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о техничким и другим захтевима за течна горива нафтног порекла, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о утврђивању цена материјала за дијализе које се обезбеђују из средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима и поступку за добијање, обнављање и одузимање акцизне дозволе, начину и контроли отпремања и допремања производа у акцизно складиште и о вођењу евиденције у акцизном складишту, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Правилник о обуци, начину спровођења испита и вођењу евиденција за возача трамваја, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2013

Правилник о обуци, начину спровођења испита и вођењу евиденција за возача туристичког воза, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2013

Решење о коришћењу средстава за накнаду штета услед елементарних непогода, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Решење о одређивању снабдевача који ће снабдевати јавне снабдеваче природним гасом, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Исправка Закона о изменама и допунама Закона о буџетском систему, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Исправка Правилника о изменама и допунама Правилника о стандардном класификационом оквиру и контном плану за буџетски систем, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Упутство о попуњавању образаца за извештавање о кредитним пословима са иностранством, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2013

Упутство о изменама и допунама Упутства за спровођење Одлуке о условима и начину обављања платног промета са иностранством, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Упутство о изменама Упутства за спровођење Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 65/2013

Тарифа о изменама и допунама Тарифе о награди и надокнади трошкова заступника по службеној дужности – адвоката у пореском поступку, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Износ најниже месечне основице доприноса за обавезно социјално осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2013

Списак стандарда из области опреме и заштитних система намењених за употребу у потенцијално експлозивним атмосферама, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Покрајинска скупштинска одлука о ребалансу буџета Аутономне Покрајине Војводине за 2013. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 26/2013

Покрајинска скупштинска одлука о покретању и начину спровођења поступка задуживања емитовањем дугорочних хартија од вредности, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 26/2013

Правилник о начину коришћења и управљања средствима консолидованог рачуна трезора Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 23/2013

Службени лист града Београда

Одлука о завршном рачуну буџета града Београда за 2012. годину, Службени лист града Београда бр. 31/2013

Одлука о ребалансу буџета града Београда за 2013. годину, Службени лист града Београда бр. 31/2013

Одлука о измени Одлуке о обиму средстава за вршење послова града и градских општина и утврђивању прихода који припадају граду, односно градским општинама у 2013. години, Службени лист града Београда бр. 31/2013

Одлука о измени и допуни Одлуке о финансирању програма, пројеката и активности корисника средстава буџета града Београда у 2014. и 2015. години, Службени лист града Београда бр. 31/2013

Одлука о задужењу града Београда за финансирање капиталних пројеката, Службени лист града Београда бр. 31/2013

Одлука о измени и допуни Одлуке о задужењу града Београда за финансирање дела Пројекта унапређења београдског јавног превоза и саобраћајне инфраструктуре, Службени лист града Београда бр. 31/2013

Одлука о спровођењу јавног конкурса за именовање директора јавних предузећа чији је оснивач град Београд, Службени лист града Београда бр. 31/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о тарифном систему у јавном линијском превозу путника на територији града Београда, Службени лист града Београда бр. 29/2013

Решење о измени Решења о утврђивању цене услуге превоза у јавном линијском превозу путника на територији града Београда, Службени лист града Београда бр. 30/2013

Измене и допуне Програма уређивања и давања у закуп грађевинског земљишта за 2013. годину, Службени лист града Београда бр. 32/2013

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Црне Горе о сарадњи у области здравствене заштите биља, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2013

Меморандум о разумевању између Министарства здравља Републике Србије и Министарства здравља Републике Македоније о сарадњи у области здравства и медицинских наука, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2013

Закон о измени Закона о пензијском и инвалидском осигурању, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Закон о измени Закона о преузимању обавеза здравствених установа према веледрогеријама по основу набавке лекова и медицинског материјала и претварању тих обавеза у јавни дуг Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013

Уредба о изменама и допунама Уредбе о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Одлука Уставног суда Србије којом се утврђује да одредбе члана 40. став 2. у делу који гласи: „до 35%” и члана 53. став 2. Правилника о правима, обавезама и одговорностима запослених у Министарству финансија и економије – Управи царина 08 број 110-00-315/2003 од 14. новембра 2003. године, нису у сагласности са законом, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Одлука о изменама Одлуке о утврђивању Програма за решавање вишка запослених у процесу рационализације, реструктурирања и припреме за приватизацију, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Правилник о Номенклатури здравствених услуга на секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2013

Правилник о прехрамбеним адитивима, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Правилник о измени Правилника о радним местима, односно пословима на којима се професионалним војним лицима, цивилним лицима на служби у Војсци Србије и припадницима Војнобезбедносне агенције и Војнообавештајне агенције стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Правилник о Листи лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2013

Правилник о измени Правилника о имунизацији и начину заштите лекова, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о начину контроле квалитета лекова и медицинских средстава, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Правилник о начину ношења униформе полицијских службеника, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Правилник о условима за издавање, односно одузимање овлашћења за стручно оспособљавање кандидата за возача возила за транспорт опасног терета, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Правилник о програму и начину полагања испита за стручну оспособљеност за обављање послова Лица са сертификатом ADN, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Правилник о условима за гајење конопље, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2013

Решење о одређивању основице осигурања на коју се обрачунава и плаћа допринос за пензијско и инвалидско осигурање за лица укључена у обавезно осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2013

Исправка Правилника о Листи лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Решење о утврђивању Програма унапређења социјалне заштите у Аутономној Покрајини Војводини у 2013. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 23/2013

Службени лист града Београда

Одлука о радном времену занатства и трговине на територији града Београда, Службени лист града Београда бр. 31/2013

Одлука о утврђивању категорија корисника који плаћају субвенционисану цену комуналних услуга, Службени лист града Београда бр. 31/2013

Одлука о измени Одлуке о правима и услугама социјалне заштите, Службени лист града Београда бр. 31/2013

Одлука о допунама Одлуке о одржавању чистоће, Службени лист града Београда бр. 31/2013

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Споразум између Владе Републике Србије и Владе Републике Мјанмарске Уније о сарадњи у области културе и образовања, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2013

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијског програма основних струковних студија који се финансирају из буџета Републике Србије на Академији за националну безбедност, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Одлука о изменама Одлуке о образовању Фонда за младе таленте Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2013

Одлука о образовању Радне групе за израду Националне стратегије за развој спорта за период од 2014. до 2018. године и акционог плана за њену примену, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Правилник о коришћењу подстицаја за унапређење стручног звања и усавршавања људских капацитета, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Правилник о програму и начину полагања стручног испита за стицање звања чланова посаде бродова трговачке морнарице, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2013

Правилник о условима за обављање спортских делатности, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Национална стратегија за борбу против насиља и недоличног понашања на спортским приредбама за период од 2013. до 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2013

Службени лист града Београда

Одлука о подизању спомен-обележја Зорану Ђинђићу, Службени лист града Београда бр. 31/2013

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Индекси потрошачких цена за јун 2013.године, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2013

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом исплаћеним у јуну 2013. године, Службени гласник Републике Србије бр. 65/2013

Подаци о кретању просечне месечне зараде без пореза и доприноса и о кретању потрошачких цена у Републици Србији од 1. јануара до 30. јуна 2013. године, Службени гласник Републике Србије бр. 65/2013

Податак о висини просечне зараде по запосленом исплаћене у другом кварталу 2013. године, Службени гласник Републике Србије бр. 65/2013

2

СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКА УПРАВЕ У 2013. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	АЛО	+	
2.	БЛИЦ	+	+
3.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ	+	+
4.	ВРЕМЕ	+	+
5.	ДАНАС	+	+
6.	ИНФОРМЕР	+	
7.	КУРИР	+	
8.	НАШЕ НОВИНЕ: глас слободне Србије	+	
9.	НЕДЕЉНИК	+	
10.	НИН	+	+
11.	ПЕЧАТ	+	
12.	ПОЛИТИКА	+	+

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	+	+
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ	+	
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ	+	
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА	+	

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	ГЕРОНТОЛОГИЈА: часопис Геронтолошког друштва Србије	+	
2.	КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ: лист за књижевност и друштвена питања	+	
3.	НАЦИОНАЛНА РЕВИЈА СРБИЈА	+	
4.	PC PRESS	+	
5.	ПРАВНА ПРАКСА: часопис за примену прописа	+	
6.	ФИНАНСИЈЕ: стручни часопис за теорију и праксу финансија	+	

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА	+	
2.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЈАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА	+	
3.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ	+	
4.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	+	
5.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД	+	
6.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ	+	

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

Република Србија
Министарство финансија и привреде

БИЛТЕН
ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА

број 103.
март 2013. године

САДРЖАЈ

ТЕКУЋА МАКРОЕКОНОМСКА И ФИСКАЛНА КРЕТАЊА 4

I МАКРОЕКОНОМСКА КРЕТАЊА 13

II ФИСКАЛНА КРЕТАЊА 37

Буџет Републике Србије 45

Буџет Војводине 61

Буџет општина и градова 65

Финансијски планови (ООСО) 71

III ЈАВНИ ДУГ 79

IV Методолошка објашњења 89

Република Србија
Министарство финансија и привреде

БИЛТЕН
ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА

број 104.
април 2013. године

САДРЖАЈ

ТЕКУЋА МАКРОЕКОНОМСКА И ФИСКАЛНА КРЕТАЊА 4

I МАКРОЕКОНОМСКА КРЕТАЊА 13

I ФИСКАЛНА КРЕТАЊА 37

Буџет Републике Србије 45

Бицет Војводине 61

Буџет општина и градова 65

Финансијски планови (ООСО) 71

III ЈАВНИ ДУГ 79

IV Методолошка објашњења 89

Sadržaj

Kompaktni i otporni

Nenad Veljković

Vaš foto-aparat, uvek sa vama. Čak i narednih meseci, na odmoru, na vašoj omiljenoj plaži. A voda? Ne brinite, neće ga oštetiti... pod uslovom da se opredelite za neki od 15 vodootpornih kompaktnih modela koje smo testirali. Da vidimo kako se dodatna foto-pamet snalazi u dubinama

62

Prvi pogled

ASUS Zenbook Touch
Sve u 9 mm

Dejan Ristanović

Mesecima čekate da i do nas stigne nova generacija *ultrabook*-ova sa *full HD* rezolucijom, *touch* ekranom i *Windows*-om 8? Konačno je pred nama jedan od vrhunskih: *ASUS Zenbook Prime UX31A Touch*. Da vidimo šta može...

26

BlackBerry Q10 28
Dell Latitude 10 30
Prestigio MultiPad 8 HD 31
NEC: profesionalno na 8 ili 10 bita 32
LG 47LA660S: Još pametniji 33
OKI MB471w: Univerzalno za kancelariju 34
OneNote 2013: Sve beleške u jednom oblaku 36
Modo 701 38
ArchiCAD-a 17: BIM je u detaljima 42
Mandrago: Koordinacija tima 44
Android di-džej 46
Uslužni programi 48
I gadžeti vole gadžete 52

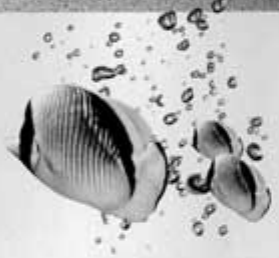

Aktuelno

Uvodnik 7
Vesti 8
PC#200 žurka 22
Govor mržnje na Net-u 24
Nikola Marković

Test zona

Haswell za tock više

56

Miloš Stamenković

Početkom leta *Intel* tradicionalno lansira novitete na *desktop* sceni, a ovogodišnji adut je *Haswell* serija procesora koja se preporučuje optimizovanom arhitekturom, novim instrukcijama, boljom integrisanom grafikom i, naročito, manjom potrošnjom energije. Testirali smo najjači model *Core i7 4770K*.

Prvi LGA1150 aduti 60
Kompaktni i otporni 62
AMD: Brže i jeftinije 74
Kreativne munje i gromovi 76
Bojan Stojanović

Adobe Creative Cloud kolekcija obuhvata desetine softverskih alata namenjenih radu sa tekstom, pokretnim i statičnim slikama i *Web*-om. Za ovaj prikaz odabrali smo tri najčešće pominjana aduta: *Photoshop*, *Illustrator* i *InDesign*.

PC.biz

Informacioni sistem
za moderna vremena

Milan Bašić

Moderni informacioni sistemi snažno utiču na produktivnost poslovanja, donoseći dobitke koji značajno prevazilaze troškove uvođenja i posedovanja odgovarajućeg hardvera i softvera. Mnogi ipak izgube dah i stanu na pola puta, koristeći samo deo raspoloživih potencijala. Takav kiks može prilično da vas udari po džepu... i rezultatima poslovanja.

82

Profesionalno za profesionalce 84

Eaton – najveći poslodavac u Sremu 86

Iz prakse

Photoshop i štampanje 90

Letovanje
u drugoj galaksiji

Voja Gašić

Kako da komunicirate iz inostranstva a da vam posle toga ne stigne račun veći od cene čitavog odmora? Uz malo truda i nekoliko jednostavnih saveta sve će doći na svoje mesto...

94

Tehnovizija

104

Pametni kućni roboti

Nadežda Veljković

Jedan od prioriteta japanskog društva je briga o starijim osobama, što nije neobično ako se zna da je 40% japanskog stanovništva starije od 55 godina. Zbog toga su preduzeti mnogi koraci za poboljšanje životnog okruženja i kvaliteta života te populacije, a glavni adut su... roboti.

Panasonic je upalio svetlo 106
Voja Antonić

98

Malware: nezvani gosti

Branislav Mihaljev

Našli ste se pred računarom koji je zaražen virusima ili prepun štetnih programa. Kojim putem krenuti, na koje se alate osloniti? I kako sprečiti da vaš računar dođe u takvo stanje? Isprobali smo paletu programa za borbu proti *malware*-a.

Odabrani bajtovi 110

Access bajtovi 113

Vedra strana 114

ПРАВНА ПРАКСА, часопис за примену прописа
Београд, јул-август 2013.

www.pravnapraksa.co rs
БРОЈ 7-8/2013

Издавач: LIBER, Београд
Главни и одговорни уредник: МИЛОРАД ДОБРИЈЕВИЋ
Уредник: др СЛОБОДАН Р. МАРТИНОВИЋ
РЕДАКЦИЈА:
Др Милан Бјелић, доц. др Саша Веселиновић, мр Дејан Јовановић, доц. др Срђан Миленковић, Драгана Бунарџић, мр Милан Миловић, др Анкица Милојевић, проф. др Мирослав Миљковић, Параскева Михајловић, мр Секула Новаковић, мр Весна Симовић, др Рајко Сушум

КОНТАКТ: LIBER, п. фах 10, 11030 Београд
Тел/факс: 011/ 236 20 10, моб. 065/ 44 8888 2
E – mail: liber@verat.net pravnapraksa@ptt.rs
E – mail за установе у области образовања: sloba1965@gmail.com
ШТАМПА: ЕтноСтил, Београд, тираж 500 примерака

CIP Katalogizacija u publikaciji, Narodna biblioteka Srbije, Beograd
ISSN 1820-1075 Pravna praksa (Beograd 2004), COBISS.SR-ID 114525452

САДРЖАЈ

Мр Секула Новаковић
ПОЈАМ, ОСНОВНА ОБЕЛЕЖЈА И ОСНИВАЊЕ ДРУШТВА СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ 3

Драгана Бунарџић
ЗАРАДА, НАКНАДА ЗАРАДЕ И ДРУГА ПРИМАЊА ЗАПОСЛЕНИХ 24

Мр Милан Миловић
ЗАСТАРЕЛОСТ У АКТУЕЛНОЈ ПРАКСИ ПРИВРЕДНОГ АПЕЛАЦИОНОГ СУДА 27

Др Срђан Миленковић
СЕЛЕКЦИЈА КАДРОВА 31

Драгољуб Симоновић
УГОВОР О МЕНАЏМЕНТУ 39

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Заснивање радног односа за обављање послова ван просторија послодавца 45
Премештај намештеника 46
Дневнице за службено путовање у земљи 46
Висина накнаде трошкова за исхрану у току рада 47
Престанак радног односа у установи за образовање и васпитање 47
Избор и овлашћења председника одбора директора акционарског друштва 48

СУДСКА ПРАКСА

УСТАВНИ СУД СРБИЈЕ **49**
Додатак на плату изабраних и постављених лица 49
Могућност подношења уставне жалбе против одлуке прекршајног суда 49
Забрана напуштања возила од стране возача и путника приликом полицијске контроле 50

СУДОВИ ОПШТЕ НАДЛЕЖНОСТИ **51**
Право на зараду 51
Отказ уговора о раду због остваривања права код послодавца на основу фалсификоване дипломе 51
Отказ уговора о раду због непоштовања радне дисциплине 52
Престанак радног односа по сили закона 53
Недозвољеност ревизије у радном спору 53
Повраћај ствари у државину 54
Застарелост потраживања накнаде штете 55

Оспоравање очинства ... 56
Тужба за утврђење ... 56
Спровођење извршења извршне исправе донете применом неуставног прописа ... 59

СУДОВИ ПОСЕБНЕ НАДЛЕЖНОСТИ ... 61

ПРИВРЕДНИ СУДОВИ ... 61

Право својине на стварима које су предмет раскинутог уговора ... 61
Форма изјаве о признању дуга ... 61
Одговорност власника објекта по основу кривице за штету проузроковану трећим лицима ... 62
Поступање службеника банке у обављању делатности ... 62
Нужно и јединствено супарничарство ... 63
Заменичко пуномоћје ... 63
Границе пружања правне помоћи неукој странци ... 63
Поступак за утврђење ништавости уговора о купопродаји непокретности ... 64
Услови за одређивање вештачења од стране другог вештака ... 64
Уговор о преузимању дуга ... 64
Право на камату за плаћање у месечним аконтационим износима ... 65
Последице пропуштања приступа на рочиште у споровима мале вредности ... 65

УПРАВНИ СУД ... 66

Активна легитимација законских наследника ... 66
Разлози за одлагање извршења управног акта ... 66
Поступак против кончаног решења Фонда ПИО ... 67
Могућност подношења тужбе од стране стараоца након смрти штићеника ... 67

ПРЕКРШАЈНИ СУДОВИ ... 68

Застарелост прекршајног гоњења за прекршаје из области девизног пословања ... 68
Ненавођење времена извршења прекршаја као основ укидања одлуке због неразумљивости ... 68
Обавеза издавања фискалног рачуна ... 68
Изрицање казне старијем малолетнику ... 69

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА ... 69

Извршавање правоснажних пресуда из радних односа - Пресуда Анђелић и 166 других подносилаца против Србије ... 69

СТРУЧНА МИШЉЕЊА

МИНИСТАРСТВО РАДА, ЗАПОШЉАВАЊА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ ... 71

Тема: безбедност и здравље на раду

Процена ризика на радном месту ... 71
Рад на радном месту са повећаним ризиком ... 72
Спровођење превентивних и периодичних прегледа и испитивања опреме за рад ... 72
Стручна оспособљеност за коришћење опреме за рад ... 73
Утицај промена сировина и материјала који се користе на радном месту на примену мера за безбедан рад ... 73
Вођење евиденције о запосленима оспособљеним за безбедан и здрав рад ... 74

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА И ПРИВРЕДЕ ... 74

Могућност промене цене након закључења уговора о јавној набавци ... 74
Порески третман промета услуга из области економске пропаганде, услуга саветника, услуга обраде података и уступања информација ... 75
Утврђивање вредности отуђених (расходованих и уништених) средстава са становишта закона који уређује опорезивање добити правних лица ... 75
Порески третман примања оствареног по основу накнаде за рад лица у органима за спровођење избора ... 76
Начин обрачуна затезне камате у случају када је уговорена валутна клаузула ... 76
Плаћање увозних дажбина на вишак робе за који не постоји обавеза плаћања добављачу ... 77

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА ... 77

Оцењивање владања ученика ... 77
Предшколске установе ... 78

ПРЕГЛЕД НОВИХ ПРОПИСА ... 79

АКТУЕЛНИ ПОДАЦИ ... 81

САДРЖАЈ

Витраж

04 ПРОЛОГ
06 ХРОНИКА

Путоказ

10 АЛБУМ: ИГОР ПАВИЋЕВИЋ
14 У ЖИЖИ: СРПСКО СПОРТСКО ЧУДО
24 СИМБОЛИ: БЕОГРАДСКИ МОСТОВИ
30 НЕЗАШТИЋЕНА ЛЕПОТА: СТАРЕ РАСЕ
36 РАВНИЦА: МУЗЕЈ У КУЛПИНУ
40 БЕЛЕГ: ЦРКВА ИЗ КОРОВА И СНА

Људи

52 СТАРИ МАЈСТОРИ: ПЕТАР ЛАЛОВИЋ
80 ПОБЕДНИК: НЕНАД БОРОВЧАНИН
86 ЗДРАВЉЕ: ПРОФ. ДР СТАМЕНКО ШУШАК

Култура

44 ОРИЈЕНТИР: БГ ПАРКОВИ
58 ЛИРА: НОВИЦА ТАДИЋ
63 ЗАБОРАВЉЕНИ: ВАСА ЕШКИЋЕВИЋ
68 СВЕТОВИ: ВЛАДИМИР ВОЈВОДИЋ
72 НАЦИОНАЛНА ТВ: „ВОЈНА АКАДЕМИЈА"
76 СРПСКА МИТОЛОГИЈА: ГОСПОДАР ВОДА
90 ЗНАЊЕ: БЕОГРАДСКА ПОСЛОВНА ШКОЛА
94 „СИНГИДУНУМ": ДОБАР ТУРИСТИЧКИ ПРОИЗВОД

Представљање

98 КИМ: СТУДЕНТСКИ ЦЕНТАР У ПРИШТИНИ
102 БАЊА: НОВО ИЗ „МЕРКУРА"
104 ОСИГУРАЊЕ: ДДОР
106 ПРИМЕРИ: ДР ТИХОМИР СИМИЋ
110 ЕНЕРГИЈА: ТЕ „НИКОЛА ТЕСЛА"
114 СТАНДАРД: СТУДЕНТСКИ ЦЕНТАР КГ

250 БРЕНДОВА СРБИЈЕ BRANDS OF SERBIA www.250.rs

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотека Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектиру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1. МИСАО: књига 1, 1919.

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

МИСАО

КЊИЖЕВНО-ПОЛИТИЧКИ ЧАСОПИС

Уређују:
В. ЖИВОЈИНОВИЋ и С. ПАНДУРОВИЋ

Власник:
М. СТ. ЈАНКОВИЋ

КЊИГА ПРВА

Св. I–IV

ЕКОНОМСКИ ПРЕГЛЕД:

АГРАРНИ ОДНОСИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

У МОМЕНТУ А.-УГАРСКЕ ОКУПАЦИЈЕ

Берлински Конгрес затекао је у Босни и Херцеговини феудалне аграрне односе. Ови се датирају још из Старе Српске Државе и они су се очували још и данас, са извесним изменама које су у њих унете за време турске и а.-угарске владавине.

Заузевши Босну и Херцеговину, Турска је у њима задржала постојеће аграрне односе онаке каки су били у Старој Српској Држави, уносећи извесне измене, које су их доводиле у склад с ново створеним стањем и са концепцијама о непокретној својини, које су прописане одредбама у Корану.

Од измена донетих за време турске владавине, заслужују спомена само две: (1) *прва* тангира личност сопственика непокретности и његове односе према државној власти; и (2) *друга* тангира узајамне односе између сопственика и обрађивача земље.

ad a.

Заузевши ове области Турска је депоседирала стару српску властелу (баштинаре и пронијаре), као и српске цркве и манастире; и земљу која је овима припадала разделила је турској, управо мухамеданској властели (агама и спахијама) и џамијама. Од српске властеле нису били депоседирани само они, који су се одлучили да приме мухамеданску веру.

Властела, одн. цркве и манастири, у Ст. Срп. Држави имали су земљу у *баштини,* која је обележавала право својине, и у *пронији,* која је обележавала право уживања. Раздељујући земљу мухамеданској властели и џамијама, Турска је — доводећи аграрне односе у склад са одредбама у Корану, по коме само држава одн. султан могу имати непокретну својину — дала сву земљу на уживање. У право својине (стара српска баштина одн. турски Мулк и Вакуф) Турска је дала само кућу и окућницу; сва остала земља дата је на уживање (стара српска пронија, турска Мирија).

Но, у току времена, фактичка разлика између права својине (мулка и вакуфа) и права уживања (мирије) потпуно се изгубила. Налазећи се на периферији у Босни и Херцеговини

најслабије се осећала централна власт. И кад је крајем 18. и у почетку 19. века настало слабљење Турске, босанска властела, користећи се својим периферијским положајем, одрекла је држави врховно право својине над земљом, и путем узурпације претворила своје право уживања у право својине.

На тај начин добија се једна занимљива ситуација: држаоци земље презентирају нам се, са правног гледишта, као уживаоци земље која је у својини; фактички пак они се понашају као сопственици исте, и државна власт их третира као такве.

Износимо ову разлику у правом и фактичком стању ствари уз напомену, да се изрази „сопственик“ и „својина“, које ћемо у даљем излагању употребљавати, имају увек подразумевати у овом смислу. тј. у смислу „уживалаца“ и „уживања“ са правног гледишта, који су путем силе своје право уживања претворили у фактичку својину.

ad 2.

У почетку турске владавине односи између ага и спахија као сопственика земље с једне и обрађивача земље, т. зв. кметова, с друге стране, — били су исти као и у Старој Српској Држави и регулисали су се на основу постојећих обичаја. У току времена аге и спахије почињу и овде злоупотребљавати своју власт, и повећавати дажбине и услуге кметовске. Овај поступак изазивао је честе буне међу кметовима, што је побудило турску власт, да те односе регулише законом. У том циљу донети су закони: (1) од 7 рамазана 1274 (1857); (2) од 14 сафера 1276 (12 септембра 1859) и (3) од 7 мухарема 1293 (9 фебруара 1876), — на основу којих су односи ага и кметова били коначно регулисани законским прописима.

Ово је стање остало, са незнатним изменама, све до данас.

* * *

Из комбинације аграрних односа наслеђених из Старе Српске Државе и измена у њих унетих за време Турске Владавине, — аграрни односи у Б. и Х. били су у моменту аустроугарске окупације уређени на следећи начин:

1. Сва, или готово сва земља, (са изузетком куће и окућнице) била је, посматрана са правног гледишта, у својини Државе, која је са њом располагала на један од ова три начина:

(a) Или ју је обрађивала у режији — државна својина у ужем смислу — као што је н. пр. случај код државних шума и државних угледних добара.

(b) Или је претворена у опште-народна и општинска добра, звана у Турској Мећике, т. ј. дата на уживање свима грађанима, одн. грађанима једне општине. У ову категорију долази

и т. зв. Mewat, т. ј. државне земље које су лежале ван употребе (баруштине, камењари и т. д.)

(c) Или ју је дала на уживање појединцима — физичким или правним лицима одн. џамијама и осталим религиозним и доброчиним установама — т. зв. Мирије.

2. Један врло незнатан део земље налазио се у приватној својини. Приватна својина постоји само на земљишту које је непосредно уз стан, т. зв. окућница, обухватајући највише простор од $^1/_2$ дунума (око 800—1000 m²). Она се зове *Mylk*, ако је у својини физичких лица или корпорација, и *Vakuf*, ако је својина џамија или других религиозних или доброчиних установа.

3. Фактички пак третирају се као својина и све Мирије, т. ј. сва земља дата на уживање било физичким лицима и корпорацијама, било џамијама и другим религиозним и доброчиним установама (види стр. 3-ћа).

4. Сва земља у приватној својини (у значењу својине обележене на 3-ћој страни) налази се, са незнатним изузетком, у рукама Мухамеданаца, и јавља се у два облика:

(a) У облику мале својине, која се налази у рукама т. зв. слободних сељака, који сами обрађују земљу; и

(b) У облику велике својине, која се налази у рукама ага и спахија, односно у својини корпорација, џамија и других религиозних и доброчиних установа. Сопственици ових земаља обрађују у режији само један мали део земље, т. зв. „Беглик“, док све остало т. зв. чифлик или кметлук дају под закуп „кметовима“. Кмет, који је по правилу хришћанин, ступа у овај закупни однос, који је као што ћемо мало час видети задржао у себи многе карактерне црте из феудалног режима. Модерни закуп на кратак рок постојао је, али тако ретко, да га можемо занемарити.

5. Однос између сопственика и обрађивача земље — који се заснива на обичајима, раније споменутим законима и уговорима — регулисан је на следећи начин:

а. Закупни однос је на врло дуг рок, или још тачније он је, с погледом на сопственика, *вечит*. Сопственик може отказати закуп само у два случаја: (1) ако кмет не би обрађивао закупно добро; или (2) ако не би плаћао уговорену закупну цену. Кмет који уредно обрађује земљу и плаћа закуп има права да увек остане на закупном добру, које после његове смрти, прелази на његове наследнике.

Са своје стране пак кмет није везан за земљу. Он може напустити закупно добро у свако доба, уз право накнаде за све мелорације које је на закупом добру извршио.

На земљишту датом у кметски закуп сопственик је дужан подићи зграде за становање, као и све грађевине потребне за агрикултуру (штале за стоку, амбаре за жито итд.).

в. Сопственик земље није ограничен у погледу на право разполагања земљом, он је дакле може пренети на треће лице. Али сваки пренос, па чак и путем наслеђа, иде увек с кметовим правом закупа, тј. кмет и даље остаје закупац дотичног земљишта, у исти однос у коме је био и стари сопственик.

Ако се пренос врши путем наслеђа, закупно добро не може се делити на поједине наследнике; цело закупно добро тј. један кметлук мора припасти једном наследнику, и наследници могу делити међу собом само целе кметлуке и приходе са појединих кметлука.

Ако ли пак сопственик преноси закупно добро на неко треће лице, кмету припада првенствено право откупа.

с. Уговор о закупу прави се увек са кметовом породицом одн. задругом; и у случају смрти закупчеве наследници не могу без пристанка сопственика, делити међу собом закупно добро, већ га морају обрађивати у заједници.

d. На име закупа кмет даје сопственику један аликватни део од бруто — приноса. Део који припада сопственику зове се *хак*, и он износи најчешће $^1/_3$, али може бити и већи и мањи ($^1/_3$—$^1/_5$). Већи хак, $^1/_2$, долази само у случају, ако сопсвеник да кмету семе, оруђа за рад, стоку итд. Има случајева, али су ови врло ретки, где је величина *хака* унапред фиксирана, — дакле независна од годишње жетве.

Хак се даје само од главне културе, а не и од споредне. Тако на пр. сопственик нема учешћа у приносу од стоке, баште, воћа (кад ово није главна култура) итд. Али, да би се избегле злоупотребе од стране кметова, уговор о закупу прописује ограничења у погледу на употребу земље за споредне културе.

Кмет је дужан известити сопственика о времену жетве, тако да овај може послати свога субашу, који присуствује збирању плодова и одваја део који припада сопственику.

Исто тако кмет је дужан транспортовати део који припада сопственику у сопствеников амбар, односно на неко друго место које овај жели, ако ово није даље. Овај транспорт кмет врши бесплатно; и само изузетно (ако је део који припада сопственику већи од $^1/_3$, или ако је даље место где се пренос има извршити) има права на накнаду.

е. Поред *хака* кмет дугује сопственику и т. зв. господарске работе. Раније су те работе биле за кмета врло осетне; он је имао да ради по 1—2 дана недељно на беглуку. Законом од 1859 оне су знатно редуциране; и задржане су само у случајевима са мањим хаком ($^1/_4$—$^1/_5$). Кметови са овим редуцираним хаком дужни су да раде по неколико дана у години у сопствениковом винограду, ливади, башти и т. д.

f. Споменути закони регулишу принципијелно однос из-

међу кметова и сопственика; детаљно пак регулисање тих односа оставља се слободној вољи сауговарача која се обично изражава у једном уговору (усмен или писмен). Закони су прописали оквир у коме се ти уговори имају кретати. Уговорне одредбе које су повољне по кмета, важе и онда, ако су ван оквира који закон прописује; на против не важе све оне уговорне одредбе, које стављају кмета у гори положај но што је законом предвиђен.

g. Евентуални спорови између кметова и сопственика ишли су пред кадију или кајмакама — дакле или пред судску или пред административну власт. Закони су ово питање непрецизно решили, управо оставили парничарима слободан избор између једне и друге инстанције.

Статистичких података из доба пре а.-угарске окупације нема. Најранији, дакле, податци који се највише приближују стању у моменту окупације, — јесу подаци из 1885 године.

Према подацима из те године било је у Босни и Херцеговини:

8.162 аге и спахије
117.466 слободних сељачких породица
197.833 кметовских породица.

Али се ови податци не могу употребити ни за какве закључке, из разлога, што су рађени по другим основама но доцније прикупљени подаци, тако да се са овим доцнијим не могу упоређивати. Тако на пример, као што ћемо видети, у доцнијим подацима прва и последња група дељене су: на велике сопственике *са* и *без* кметова, и на кметове *са* и *без* непокретне својине, — док та подела у подацима из 1885 године није чињена.

Dr. Милан Тодоровић.

(Свршиће се).

ЕКОНОМСКИ ПРЕГЛЕД:

АГРАРНИ ОДНОСИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

§ 2.

Калајева Привредна Политика.

У моменту окупације код а.-угарских државника преовлађивало је мишљење, да се ови остаци феудалног режима у аграрним односима Босне и Херцеговине укину. Као најзгоднији начин за укидање предлагао се облигатан откуп кметова, тј. кметови су се имали прогласити за сопственике онога земљишта које су обрађивали, а дотадашњи сопственици, аге и спахије, имали су бити исплаћени. Најјачи преставник овога мишљења био је сам граф Андраши.

Прилике за облигатан откуп кметова било су, у овим првим данима окупације, врло повољне. Немири у земљи, који су претходили Берлинском Конгресу, били су у јакој мери поколебали правну свест код бос.-херцеговачког становништва, тако да се ова принудна експропијација не би сматрала као јак атак на приватна права грађана. С друге стране, земљи-

шта су тада била врло јевтина, тако да би се цела операција дала извести са релативно малим финансијским срествима.

Први кораци које је аустро-угарска влада предузела, обећавали су скоро решење кметског питања. Одмах по окупацији постављена је једна комисија са задатком, да прикупи све податке о стању кметова: број кметских закупа, величину истих; вредност закупљеног земљишта; и т. д. Овај извештај имао је да послужи као основица плану за извршење облигатног откупа.

У исто време ново-постављене власти добиле су налог, да иду на руку споразумима између сопственика и кметова односно факултативног откупа са пристанком обе уговорне стране. Ово факултативно откупљивање имало је да траје провизорно, док се не изради план о облигатном откупу.

Али ускоро по доласку Калајеву за гувернера Босне и Херцеговине политика откупа кметова мења свој правац.

Нећемо улазити у детаљно излагање Калајеве привредне политике; додирнућемо је само у толико колико је потребно да се разуме његово држање према кметском проблему.

Основни принцип Калајеве политике лежи у тежњи: да се одржава у Босни и Херцеговини беспримеран ред и поредак, па макар то било и са гвозденом руком, како су се савременици изразили. У складу с овом тежњом Калај је марљиво избегавао све оне мере, које би могле дати повода немирима или чак и нерасположењу код појединих друштвених група. Кметски проблем, у коме су били ангажовани јаки материјални интереси две највеће привредне групе — великопоседника и обрађивача земље — презентира се очима Калајевим као проблем, чије се решење не да ни замислити без колизија и повреда интереса или једне или друге стране. И како би такве повреде имале изазвати немире у земљи односно створити нерасположење код ма које групе, — Калај ствара у погледу кметског проблема принцип: Noli me tangere!

Поред овога, да га тако назовемо, принципског узрока, долази још један, више личног карактера. Наслон на мухамеданско становништво изгледао је Калају као најсигурније средство да се одржи на положају, и стога је наравно желео да придобије за се симпатије ага и спахија. А како су аге и спахије биле противне свима реформама кметског проблема, то је и Калај постао противник тих реформама.

Налазећи се на оваком становишту Калај је врло брзо обележио своје држање према кметском питању.

Пре свега он је скинуо с дневног рада питање о облигатном откупу и дао свој глас за факултативан откуп т. ј. откуп који је могућан само уз пристанак обе уговорне стране.

На тај начин, оно што је у почетку имао да буде провизоријум, сада се претвара у стално стање.

Али не само то. Калај изоставља све оне мере, које би могле имати за последицу материјалне промене у односима између ага и кметова: он задржава Сеферов Закон и задовољава се са неколико чисто формалних мера, које остављају постојеће стање непромењено.

За време Калајеве управе предузете су, у кметском питању, следеће мере:

1. Кметски закуп, са обележењем права и обавеза обе уговорене стране, унет је у грунтовне књиге.

2. Као основица за одређење *хака* (у случају спора) одређује се државни десетак, који се, од 1905 год., исплаћује паушално.

3. Спорови између кметова и ага пренети су на административне судове.

4. Ангажоване су поједине новчане установе, да пруже кметовима финансијска сресства за откуп.

Као што се види, известан материјалан значај могла је имати само ова последња мера, с тога ћемо се на њој мало задржати.

У самом почетку кметови су се, после свршеног споразума са сопственником, обраћали државној каси за зајам, која је давала зајмове или из својих срестава, или из чиновничког пензионог фонда. Но у брзо се увидело, да су ова сресства недовољна, те је влада ангажовала Унион Банку и Бос. Херц. Хипотекарну Банку, која је 1895 претворена у Земаљску Банку за Босну и Херцеговину, да дају кметовима потребан кредит.

Само решење кредитног питања било је посве дефектно.

1. Банке су давале кредит само до половине процењене вредности, — тако да се кмет имао сам постарати за ону другу половину, до које је могао доћи, или продајом стоке, или задужењем код зеленаша, наравно уз скуп интерес.

2. Рок зајмова био је 10—20 год., и интерес 6—8%.; али су банке задржавале за се право, да при најмањој неуредности траже одмах исплату целог дуга путем принудне продаје а по скраћеном поступку, као за наплату порезе.

За време овога режима, који је продужен и за неколико година после Калаја, на име од 1879—1910, дакле за пуне 32 године, откупљено је свега 28481 кметско имање, у коме су циљу горње установе издале 23.129.975 круна.

Ове цифре, и саме за се, не могу се обележити као задовољавајући резултат; али се значај извршених откупа јако смањује, кад се узме у посматрање утицај откупа на економско стање откупљених кметова. А.-Угарска званична статистика о овоме нам ништа не говори; у приватним студијама пак једногласно се утврђује следеће:

(а) Да велики број откупљених кметова, од прилике једна половина, материјално не стоји ништа боље од оних који су и даље остали у кметском односу. Принуђени да сами набаве половину откупне цене, они су морали продавати стоку и задуживати се код зеленаша, тако да су, поставши сопственици, остали без капитала и стоке за рад, уз тешке обавезе према повериоцима.

(в) Многима од ових откупљених кметова ($^1/_4$—$^1/_3$), пошто нису могли одговарати на време својим обавезама, имања су продавана принудним путем, тако да су они од кметова постали земљораднички пролетаријат.

* * *

Владин извештај, који је публикован 1906 године, и који обухвата Калајев рад од 1879—1904 год. — био је у јавности предмет једне оштре критике, која је дала врло правилно оцену о резултатима Калајаве управе у погледу на кметско питање. Та се оцена може свести у ових неколико тачака:

1. Материјално стање кметова остало је, за време аустроугарске управе, онако исто како је било за време турске владавине. Узајамни односи између кметова и ага, т. ј. њихова узајамна права и обавезе, регулисавали су се и на даље по одредбама Сеферовог Закона од 1859 године, у који је аустроугарска управа унела неколике формалне измене, које нису ни у колико измениле материјално стање ствари: — економски положај кметова остао је исто онако рђав, какав је био и под Турцима.

2. Исто тако остали су непромењени и психолошки односи између чланова ове две економске групе, тј. ти су односи остали исто онако непријатељски, какви су били за време Турака. Доказ за ово налази се у многобројним споровима, који су се водили између ага и кметова. Према званичним подацима било је, од 1880—1904 године, 500543 таква спора, дакле просечно по 8021 на годину. Карактеристично је да врло велики проценат ових спорова има за предмет „извршење обавеза“ које кметови дугују агама, т. ј. спор се не води да се утврди величина *хака* (овај је и по Сеферовом Закону и по аустроугарском закону био доста прецизно одређен) већ да се хак преда аги, — јер многи кметови ову предају не извршују.

3. Откуп кметова, извршен у времену од 1879—1910 године, показао је и квантитативно и квалитативно неповољне резултате.

За пуне 32 године откупило се свега 28481 кмет, дакле 890 годишње. Ако би се темпо откупа продужио истим током, онда би се коначно укидање овог феудалног режима имало

очекивати тек у почетку 22. века, — наравно под предпоставком да се нови кметски односи не заснивају.

Не може се утврдити: да ли је откуп кметова за време а.-угарске управе био бржи или спорији но за време турске владавине? И за време Турака откуп је вршен; али статистички подаци о томе нису вођени. Браниоци Калајева режима тврде, да је стварање кредитних установа за време а.-угарског режима убрзало процес откупа; противници пак приписују кредиту сасвим супротно дејство: док је, веле, за време Турака ага морао продавати имање чим дође у финансијску кризу, јер није имао где да нађе зајам; сада је могао наћи зајам, и на тај начин одложити или уопште отклонити продају.

Економско стање откупљених кметова, у доброј половини случајева, није било ништа боље но пре откупа (в. стр. 19)

Критика је дакле дала врло неповољну, а при том тачну оцену о Калајевом раду у погледу на кметско питање.

§ 3.
Закон од 13. јуна 1911. године.

Следбеник Калајев, Буријан, коме је била позната оцена Калајевог рада, и који се у осталом и сам са том оценом слагао, — дошав за гувернера осетио је потребу, да кметском питању поклони већу пажњу.

Укидање феудалних аграрних односа, т. ј. завођење облигатног откупа, којим би се путем сви кметови за кратко време претворили у сопственике, — Буријан је сматрао за нецелисходно. Ово из више разлога:

a. Што се плашио, да би ова принудна експроприација, при сада више развијеној правној свести, могла изазвати јако нерасположење а можда чак и немире код мухамеданског становништва.

b. Што је веровао, да би нагло претварање натуралне ренте у новац, могло имати за последицу економску пропаст и емиграцију ага.

c. Што се плашио сувише великих финансијских жртава, које би ова операција морала ангажовати.

Из свих ових — а можда и других нама непознатих разлога — и Буријан је напустио идеју о облигатном откупу кметова, задовољавајући се са факултативним откупом. Желећи пак да темпо тога откупа буде бржи но што је био за време Калајеве управе, Буријан је сконцетрисао сву своју активност на регулисање кредита.

Изводећи овај програм Буријан је 1909 године закључио уговор са Б. П. Комерцијалном Банком која је, на основу тога уговора, основала своју филијалу у Босни и добила фактички монопол за све кредитне операције ове врсте.

Услови под којима се Банка примила овога посла, били су за њу врло повољни. По прорачуну који нам нам даје Гринберг, Банка је давала зајмове по 8—10%; и овај тако лукративан пласман био је без икаква ризика, јер су банчина потраживања била обезбеђена: (a) хипотеком на целокупну непокретност дужника; и (b) супергаранцијом коју је давала држава за првих 10 година. Сем тога цео административни државни апарат стављен је Банци на расположење, која се тиме могла користити: за прикупљање ануитета; за информације о финансијском и економском стању дужника; за принудне наплате својих потраживања; и тд..

Уговор саБ. П. Комерционалном Банком наишао је на врло јаку опозицију у Аустрији, а специјално у аустријском парламенту. Мотиви ове опозиције нису лежали у симпатијама које је аустријски парламенат гајио према бос.-херцеговачким кметовима, и који би се због тога бунио против ове експлоатације кметова; на против судбина босанских кметова била је потпуно индиферентна члановима бечког парламента, који су водили опозицију против овог уговора једино стога, што се овако рентабилан посао даје мађарском капиталу са искључењем аустријских капиталиста.

Раузме се само по себи, да опозиција није могла изаћи отворено с оваким нападима, и стога је њена критика у јавности нападала садржину појединих уговорних одредаба. На овај начин питање је пренето из парламента у публику, и многи национални економи предузели су објективну критику пројектованог уговора.

Као резултат ове, по мотивима не много симпатичне, али по садржини врло добре критике, кристалише се у публици једно правилно становиште у погледу на кметско питање, на име, да је ово питање од општег државног интереса, и да се као такво не може дати на решавање приватном капиталу, већ да га мора узети држава у своје руке и решити помоћу својих финансијских срестава. Ово своје мишљење публика је успела да наметне и владајућим круговима, и у једној прилици сам монарх изјављује своју вољу: „да се у будуће слободан откуп кметова, с обзиром на врло велики значај овог проблема, има вршити под државном гарантијом, од стране државних органа специјално за то одређених, и помоћу државних срестава“.

Одговорајући овој опште-народној жељи, уговор са Б. П. Комерционалном Банком био је прекинут, и заједничко Мин. Финансија подноси бос. херцеговачком парламенту, сазватом 1910. год. у први сазив, законски пројекат о откупу кметова.

Главније одредбе овога пројекта биле су следеће:

1. Задржава се факултативан откуп, т. ј. по узајамном споразуму између аге и кмета.

2. Кмет добија из државне касе зајам потребан му за потпун откуп. Он дакле није принуђен, као што је био дотле случај, да половину потребног му зајма тражи код приватних поверилаца.

Новац потребан за ове операције држава добија путем издавања државних обвезница, које су се имале исплатити у року од 30—50 година, путем извлачења.

3. Кмет добија зајам на дуг рок, 30—50 година, са интересом од $4^1/_2$%, који отплаћује путем амортизације у 6-месечним отплатама. Зајам се даје у готову новцу; али продавац, ага, може захтевати да му се цела продајна цена, или један њен део, исплати у обвезницама.

4. Зајам се даје како за нове откупе, тако и за конверзију откупа извршених под старим режимом.

У босанском парламенту овај пројекат дао је повода врло живим дискусијама.

Сви српски посланици били су у принципу противни овом пројекту, којим се задржава факултативан откуп, који је дао тако неповољне резултате за 32 године предходне управе. Они су поднели контра-пројекат, на основици облигатног откупа.

Мухамедански посланици били су у начелу за владин пројект; али, да би паралисали држање српских посланика, и они су поднели свој контра-пројекат, који је био у самој ствари парафраза Сеферског Закона, са делимичним проширењем беговских права.

Пошто ни једна од ових двеју странака није имала већину у парламенту, судбина законског пројекта била је дуго време у неизвесности, и у зависности од држања најмање бројне странке хрватско-католичке.

Почетком 1911 године ситуација се прилично изменила. Бојећи се од распуштања парламента, српски посланици одустају од свога пројекта, они примају владин пројекат, у коме су гледали знатну поправку досадашњег стања, уз једну резолуцију у којој су упутили апел на владу: да приступи одмах прикупљању података за израду закона на основици облигатног откупа.

На тај начин владином пројекту било је обезбеђено гласање у парламенту, и он је, са незнатним изменама изгласан 5. априла 1911. године, санкцију је добио 13. јула, а законску силу 1 дец. исте године. Први пак зајмови на основу новог закона почели су се давати у 1912. години.

* * *

Релативно кратко време трајања овога закона одузима нам право да дамо коначну оцену о принципијелном питању:

да ли ће овај закон имати за последицу бржи откуп кметова, но што је то било под старим режимом?

Према приватним подацима број откупа до краја октобра 1913. године, дакле за непуне две године, изнео је 11258, обухватајући у ту цифру како нове откупе, тако и конвертиране зајмове, на које пада од прилике $^1/_3$.

На основу података до 10. маја 1912. (2360 нових и 750 конвертираних откупа) Мехмед Спахо долази до закључка: да ће темпо откупа под владом новог закона ићи много брже но што је то било под старим режимом.

Гринберг и Шмит пак, са своје стране, гледају на ово питање са много мање оптимизма. По њихову мишљењу подаци за ово прво време не могу се узети као поуздано мерило за оцену о откупима у будућности. На против има доста разлога да се верује, да процес откупа има тенденцију за опадањем. Ово из два узрока:

а. Што се са сваком годином смањује и апсулутно и релативно број ага, који имају вољу да продају имање.

в. Што се, услед поскупљивања имања, све теже постиже споразум између аге и кмета односно продајне цене.

Dr. Милан Тодоровић.

(Свршиће се.)

АГРАРНИ ОДНОСИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

(Свршетак)

Закључак.

Званична аустроугарска статистика дели земљоделско становништво у Босни и Херцеговини на следеће групе:

1. група великопоседника који дају своју земљу у кметски закуп;

2. група великопоседника који обрађују своје имање у режији;

3. група слободних сељака;

4, група кметова;

5. група полукметова тј. кметова који поред своје непокретне својине узимају и туђу земљу у кметски закуп. Ова се група дели у две подгрупе:

a) полукметови, код којих је обрада своје земље главно, а обрада земље узете у кметски закуп споредно занимање; и

b) полукметови, код којих је обрада земље узета у кметски закуп главно, а обрада своје земље споредно занимање; и

6. група осталог земљорадн. становништва (надничара).

Према подацима за 1910 годину бројно стање појединих група и компонената њихових породица било је следеће:

1910	домаћина		глава	
Табела I				
1. Велико поседници са кметовима	10.463	3.69	40.460	2.92
2. „ „ без кметова	4.281	1.51	16.182	1.17
3. Слободни сељаци	136.854	48.33	634.789	45.82
4. Кметови	79.677	28.15	444.920	32.82
5. Полукметови				
a) претежно слоб. сељ.	14.453	5.10	95.296	6.88
b) „ кметови	16.963	5.99	110.448	7.97
6. Остало земљор. становништво	20.450	7.22	43.351	3.13

Таб. II					**по религији**			
	Срби		Мухамед.		Кат.		Остали	
1.	633	6.05	9.537	91.15	267	2.55	26	0.25
2.	760	17.75	3.023	70.62	[illegible]	0.70	40	0.93
3.	35.424	25.87	77.518	56.65	22.916	16.74	1.006	0.74
4.	58.895	73.92	3.653	4.58	17.116	21.49	13	0.01
5.a	7.462	51.63	1.458	10.09	5.533	38.28		
5.b	9.322	54.96	1.223	7.21	6.418	37.83		
6.	6.266	30.64	9.226	45.12	4.189	20.48	769	3.76

Феудални аграрни односи у Босни и Херцеговини престављени су са групама под 1. 4. и 5 а. и b; и досадашња аграрна политика а.-угарске владе била је управљена на то, да се све те три групе елиминишу на тај начин, што ће кметови постати сопственици имања која су дотле обрађивали у закупу, и тако прећи у групу под *3;* док би компоненти прве групе испали из земљорадничког становништа у .опште (ако би продали и беглик) и ушли у групу рентијера, или би пак ушли у групе под 2. или 3. (према величини имања обрађиваног као беглук).

Под предпоставком да се овај процес продужи и у будућности са истим темпом какав је био по 1910. додине, и под предпоставком да се нови кметски односи не заснивају, — феудални аграрни односи у Босни и Херцеговини ишчезли би године 2135.

$$\left(\frac{79677 + 14453 + 16963}{890} = 123.\right)$$

Званична а.-уг. статистика не даје нам никакве податке о величини поседа појединих група; по једној приватној статистици пак, коју је прикупио и објавио проф. Гринберг, која се ограничава на величину поседа 3. и 4. групе, — стање је овако:

посед до 2 ha	посед од 2—5 ha	посед од 5—10 ha	посед преко 10 ha
51.48%	25.39%	13.71%	9.4
19.95	28.21	28.38	23.46
93868	42288	25004	17180
18958	26806	26961	22289

(Не износе се, јер се не поклапају бројно с податцима из званичне статистике.)

Слободни сељаци кметови.

Као што се из горњих података види, кметски посед је појединачно већи од поседа слободних сељака: (са 52%) кметског поседа већи су од 5 ha, а свега $^1/_5$ мања од 2 ha, док се слободан посед више од половине мањи од 2 ha, а свега 23% већи од 5 ha.

Ова се појава даје врло лако објаснити. Слободан посед, који постаје путем откупа кметова, и који је у моменту откупа једнак са кметским поседом из кога постаје, — постепено се смањује приликом сваке деобе путем наслеђа; овог смањења пак нема, или и ако га има оно је много ређе код кметског поседа, који се, као што је изложено, не може делити међу наследнике без пристанка сопственика. Званична статистика даје нам један индиректан доказ за ово поређење: по подацима за 1910 годину породица слободног сељака имала је просечно

4.63 главе, док су породице кметова и полу кметова имале $5._{59}$ оди. $6._{54}$.

Интересантно је изнети статистичке податке о вероисповести појединих земљорадничких група.

(види таб. II)

Приложена табела II казује нам:

1. Да су представници великог поседа у главном Мухамеданци, будући да на све друге вероисповести долази свега $8._{8}$% код групе великопоседника са кметовима, а $29._{38}$% код групе великопоседника без кметова;

2. да је група слободних сељака такође у већини ($56._{6}$%) мухамеданска, али са јачим процентом следбеника других вероисповести;

3. да је група чистих кметова (4 група) са скоро $^{3}/_{4}$ ($73._{92}$%) престављена следбеницима православне вере; готово цео остатак ($21._{49}$) долази на следбенике католичке вере; док на следбенике мухамеданске религије долази свега $4^{1}/_{2}$%;

4. исто тако највише је следбеника православне вере и у групама полукметова ($51._{63}$ у 5a, а $54._{96}$ у 5b); мада су остале религије, а специјално католичка, овде заступљена са јачим процентом но у групи чистих кметова.

Изнети подаци казују нам, да феудални аграрни односи у Б. и Х. имају, поред економског и политичког, и чисто религиски значај. Представници мухамеданске религије или су индиферентни према постојећем, феуд. режиму, што је на пр. случај са оних 77.518 мух. слоб. сељака и 3023 вел. пос. без кмет., или су противници сваке промене постојећег стања, као што је случај код 9538 вел. пос. са кметовима. На против већина следбеника и православне и католичке вере морају вазда бити за укидање постојећих феудалних односа.

* * *

Феудални аграрни односи који су у своје време били владајући Agrarverfassung у целој Европи, одиграли су одавна своју улогу. Са пропашћу Encien Regim-а они се показују као огромна сметња за напредак земаљске привреде у опште, а земљорадње посебице и стога је готово свуда укинут. Данас је он за овде-онде као редак изузетак.

Иста судбина очекује и кметско питање у Босни и Херцеговини. И теорија и пракса утврђују једногласно, да овај стецимен феуд. агр. односа преставља најјачу сметњу за развитак земљорада у Босни и Херцеговини, јер кмет, који мора вишак приноса (иако је он последица његовог рада у коме ага нема никаква учешћа) делити са агом, не може имати велики подстрек за унапређење земљорада, — и стога и једна

и друга траже укидање кметског режима у правцу претварања кметова у пуне сопственике имања које обрађују.

У овом погледу мишљења су неподељена (изузимајући, наравно, директно заинтересовану групу велико-поседника који обрађују своја имања дајући их у кметски закуп); подела у мишљењу јавља се тек у погледу на начин: како да се овај процес изведе. Док једни траже, да се, путем облигатног откупа, кметски режим укине одједанпут; други претпостављају овом начину постепено укидање, путем факултативног откупа, где би се интервенција државне власти ограничила на стимулирање споразума између заинтересованих група.

Као што смо видели, меродавни фактори у Босни и Херцеговини били су све до сада присталице овог другог мишљења: турска државна власт до Берлинског Конгреса као и а.-угарска од Берлинског Конгреса па на овамо, оставили су заинтересованим групама потпуну слободу споразума, потпомажући са своје стране овај факултативни откуп уређењем аграрног кредита.

Резултати овакве државне политике показали су се до сада као посве незадовољавајући. Браниоци облигатног откупа наводе те резултате као један аргуменат за своју тезу, т. ј. као доказ да се кметски режим не може повољно решити путем факултативног откупа и да се због тога треба заменити облигатним откупом. Браниоци пак факултативног откупа тврде, да до сада постигнути неповољни резултати нису последица факултативног откупа као таквог, већ извесних недостатака у досадашњем начину откупљавања, и кад се сви недостаци буду отклонили, онда ће и факултативан откуп показати повољне резултате. У место дакле замене са облигатним откупом, они предлажу задржавање факултативног откупа, али коригованог.

Не улазећи дубље у овај спор, ми ћемо се задржати само на једном практичном питању, на име: *може ли се очекивати бржи темпо откупљивања кметова задржавајући облигатан откуп?*

Ради одговора на ово питање навешћемо две врло скорашње појаве.

Приликом дискусије најновијег владиног пројекта у босанском парламенту мухамедански посланици поднели су, као што смо већ изложили, свој контра-пројекат. Овај је остао без икаква утицаја на садржину донетог закона; али је врло карактеристичан у погледу за мухамеданско гледиште на кметско питање. Све одредбе овога контра-пројекта доказују, да Мухамеданци — по изнетим статистичким подацима они престављају $91._{15}\%$ заинтересоване велике поседничке групе — желе да се постојећи феудални аграрни односи сачувају и у будућности. При оваквој тенденцији изгледа прилично наивно

очекивати бржи темпо откупљивања задржавајући факултативан откуп.

У току последњих неколико година учестали су спорови којима се тражи удаљење кметова са закупног добра, т. ј. спорови које подиже ага против кмета, и којима тражи да кмету откаже закуп, „јер не испуњава тачно уговорне обавезе.“ Док су раније овакви спорови били са свим ретки, сада се они јављају много чешће: — у 1910 години оваквих спорова било је 924.

Напоменули смо већ раније, да се кметови врло често греше о своје уговорне обавезе, и то даје повода многобројним споровима; али је карактеристично да ага, који је раније својом тужбом тражио: да власт натера кмета на поштовање уговора, сада тражи раскидање уговорног односа. Испитивањем ове појаве дошло се до закључка, да њен узрок лежи у скакању цена земљишту, т. ј. већа цена коју земљиште данас има у Босни, ствара код аге жељу, да ослободи своје земљиште од кметовске службености, да би га, као неограничен сопственик продао или дао у погодан закуп, јер у оба случаја добија много више но док му је имање оптерећено кметовском службеношћу.

И ова појава не говори ни најмање за то, да ће у будућности темпо откупа ићи брже, ако се и на даље задржи факултативни откуп.

Да споменемо најзад још један практичан разлог, који диктује убрзање откупа. Скакање цена земљишту, које је последњих година врло осетно, отежава сам откуп тако да ће откуп бити у толико тежи, у колико се његово решење буде дуже развлачило. Јер не само што ће држава морати ставити на расположење већа финансијска средства, већ и кмет улази у имање дугом, јер га мора плаћати много више но да је откуп извршен раније.

* * *

Први поборници облигатног откупа у А-Угарској предлагали су откуп по деобном кључу, т. ј. да се поједини кметовски поседи поделе између кмета и аге по сразмери по којој деле приходе са дотичног имања, дакле у највећем броју случајева, по сразмери 2:1 (две трећине кмету, а једна трећина аги.)

Овај предлог за облигаторан откуп, који на први поглед изгледа врло природан, сада је од свију напуштен, а из следећих разлога:

a — Што би се добили и сувише мали поседи, који би били недовољни да даду занимање и исхрану свима члановима Кметовске Задруге, — који би поседи постали наравно још мањи при деоби кметовских задруга.

b — Што би ага добио у својину велики број растурених парцела, тако да их, услед те разбацаности, не би могао обрађивати.

с — Најзад се наводи и незадовољство, које би таква подела изазвала међу кметовима, који, услед дугогодишње обраде дотичних имања, сматрају та имања као своју својину, и свако цепање гледали би као неку повреду својих права.

Из ових разлога данашњи поборници облигатног откупа траже, да се кмету да у својину цело имање које је он обрађивао, а да се Аги исплати.

У споменутом владином извештају од 1906 године, као најјачи разлог против оваког облигатног откупа наводи се: да би замена натуралне ренте исплаћене у новцу имала за последицу економску пропаст Ага, који не би умели рентабилно пласирати свој новац, већ би га врло брзо утрошили.

Ова бојазан дала би се доста лако отклонити на један врло прост начин: у место исплате у новцу, Аги би се могла дати „велика рента“ — дакле замена би била, у место натуралне, новчана рента. Али предпоставимо да је та бојазан оправдана и неотклонима! У том случају намеће се питање: има ли држава више обавеза према 40460 поданика, који немају економске способности да живе, кад им се непокретна својина уновчи, или је пак њена обавеза већа према 650.664 поданика. који показују своју економску способност и при овом-феудалном уређењу аграрних односа?

Избор није тежак.

Dr. Милан Тодоровић.

МУЗИКА:

II КАМЕРМУЗИЧКИ КОНЦЕРАТ

Други Камермузички Концерат одржан 12. новембра у сали „Касина“ дао нам је наде да ће музички живот и у нас једном кренути правим путем. Разлог да тако верујемо јесте не програм концерта, који је био одабран, и извођачи истог, колико факт: да је сала била дупке пуна слушалаца, који су дошли да одајући своје дивљење великом музичком генију Бетовена, Шумана, Волфа и Р. Штрауса, одаду признање и људима наше расе за њихове тешке напоре да, указујући пут за право музичко-уметничко васпитање, створе једну националну музичку уметност, достојну душе нашега народа и велике трагедије наше.

После конференције г. Милојевића у којој је он јасно изложио развој и разлику између апсолутне и романтичне музике, рекав да је апсолутна музика мање више објективна, док је романтична субјективна и да је психолошки изражај њихова најглавнија разлика, поред техничких средстава за исти, био је на реду Бетовенов квартет у B-dur-у Op. 18. бр. 6. Овај квартет припада првом периоду Бетовеновог стварања у коме је Бетовен још био под утицајем Хајдна и Моцарта. Овај квартет је једно широко дело које нема много новога у своме начину изражаја изузимајући дивну Adagio (La Malinconia) партију која претходи последњем делу и која је пуна нових ознака и обећања дивног развоја.

Шуманов квартет A-moll Op. 41. са свима особинама романтичног периода као да је био ближи свирачима. Врло интересантно место у њему је кад виола почиње једну тему којој чело одговара у облику фуге. Овде је тема дата доњој жици виоле која има један пун, широк тон док је одговор додељен А жици на челу. Да је овде распоред обрнут, ефекат би био другојачи, наиме: цео овај део био би слабији у тону и више ординаран и изгубио би своју солистичку боју.

Нигде се према томе не тражи већа савршеност као у камерној музици. Све нијансе морају бити израђене до детаља у сваком посебном инструменту и кад се то постигне остаје најтежа ствар: постићи потпуни биланс у целом ансанблу. То је највећа одлика чувених квартета. Г. Г. Стојановић, Ружичка, Зорко и Мокрањац покушали су да нам даду нешто од тога. Они су уносили топлине у горња дела па ипак се дало приметити да ствари нису биле довољно усвиране и да се соли-

стички осећај није увек потчињавао гудачким законима. Нарочито то важи за Г. Стојановића чији је тон, који је сам за себе добар и чист, видно доминирао целим ансамблом да је вредност осталих инструмената била, мање више, негирана, а то не би смело да буде. Пасаже виоле и мистериозна тема чела у Бетовеновом Adagio, даље тема виоле и Scherzo у Шумановом квартету, саме по себи интересантне, издвајале су се, можда не увек довољно. Да би ствари добиле своју праву уметничку вредност потребно је дубоко разумевање и дуга студија. Тога ради потребно је усвирати све техничке тешкоће и онда, апстрахујући их, дати уметнички изражај делу. То је оно на шта у будуће треба више пазити.

Г-ђа Иванка М. Милојевић певала је између ова два квартета „Вејлину песму“ од Хуга Волфа, „Сан у сумраку“ бр. 29. № 1 и „Све моје мисли“ бр. 21. № 1 од Рихарда Штрауса, а на аплауз „Јапан“ од Милојевића. Госпођа има једну главну одлику, што је многи наши концертни певачи немају, а то је да она пева са разумевањем и да уноси врло много топлине у своју интерпретацију. Друга одлика јесте да је изговор речи граматички тачан, а то је оно на шта ни један од певача не пази. Ништа није поражавајуће за слушаоца но да чује певача који о акценту не води рачуна. Госпођа располаже са једним pianissimom које сам ретко имао прилике да чујем. Оно је тако светло и сребрно и чисто као кристал, оно се осећа да вибрира и као да долази са висина. Градација и динамика су јој увек на расположењу и можда само на горњим тоновима у forte речи нису каткад довољно јасне. Но то се може разумети кад се узму у обзир физиолошки услови, а на име да је врло незгодно певати у хладној сали и да један певач врло лако, услед тога, може да изгуби глас. Што нас овде интересује јесте факт да Госпођа Милојевић располаже свим техничким средствима за изражај и да поред беспрекорне језичне дикције пева са дубоким разумевањем и топлином. У „Вејлиној песми“, „Све моје мисли“ и „Јапан“ Госпођа је показала да јој градација, динамика и снага не оскудевају. Речи нису увек биле јасне у „Вејлиној песми“, али је зато кристално-сребрни тон Госпође у „Сан у сумраку“ са њеним топлине пуним изражајем био уметничко савршенство.

Дискретна клавирска пратња г. Милојевића била је уметнички баланс Госпођиној интерпретацији у складности које се је изгубио завршни акорд „Јапан“-а.

К. П. Манојловић.

„МИСАО“
КЊИГА 1, СВЕСКА 4.

ПОЉСКА, ЈУГОСЛАВИЈА И РУСИЈА.

У неколико југословенских листова појавили су се у последње време чланци уперени противу Пољске. Ти су чланци по садржини чудновато слични: Пољаци су непријатељски расположени према Русији и раде противу ње, а како су интереси Русије и Југославије исти, то Пољаке треба сматрати за противнике.

У току мог политичког рада у иностранству држао сам се начела, да не узимам учешћа у новинарској полемици. Али данас морам од њега одступити. Чланци, о којима говорим, садрже у себи сувише нетачности и безразложних прекора, и сувише велику штету могу они нанети добром заједничком животу двају спријатељених народа, да бих могао ћутати.

Уосталом, међу листовима, који су отворили своје ступце написима противу Пољске, има и таквих који на свом заглављу имају исписано: да су органи странке која је од највећег утицаја. Према томе њихови су написи нешто више од новинарског чланка. Они су политички симптом.

Ето зашто узимам реч у јавности.

Пољска изгледа нашим противницима као аждаја из бајке, која вреба прилику да уништи друге народе, изгледа као држава чије ослобођење угрожава слободу света, а пре свега велику ствар словенског јединства.

Сва своја тврђења, замерке, примере црпе писци чланака искључиво из односа Пољске према Русији. У њиховим очима победе оружја Пољске на истоку само су привидно борба с бољшевизмом. У ствари Пољској је стало до тога да зграби земље, које припадају руској држави, да уништи „несрећну Русију“. У том циљу, између осталог, Падеревски (у бујној машти писаца) ставља на теразије сву тежину свог утицаја у Паризу, да склони Коалицију да не интервенише у Русији!

Пољска издаје Русију, а тим самим издаје и Словенство! Југославија је готова да живи у пријатељству с Пољском, али само под условом да добије из Варшаве умирујућа објашњења односно њеног односа према Русији.

Покушајмо да редом одговоримо на ове сумње, замерке и опомене.

Извесне публицисте у Београду и Загребу драже и узнемирују успеси пољског оружја на истоку. Вероватно не зато што млада пољска војска, непотпомагана активно ни од једне државе Коалиције, а у позадини стално угрожена немачким војскама, лије крв не само у одбрану Пољске, већ, смем тврдити, у одбрану свега цивилизованог човечанства. Пољска се војска родила у тренутку великог народног заноса, постала је из пепела, трпи велику оскудицу у храни, оделу и муницији. У току једне године нарасла је од 50.000 скоро на милијон. Терајући пред собом бољшевике, она је заузела огромну територију с центрима као што су Вилно, Гродно, Бјелисток, Брест, Бобрујск, Ровно, Дубно. Допрла је до Двине, Березине и Дњепра. Где год се појави наша војска, њу поздрављају радосно све народности, све вере, сви сталежи, као спасиоца од власти које сеју покор, глад и смрт. Поход пољске војске је низ победа. Ни једном до сада није она познала пораз. На западу схватају да је она у многоме допринела да се паралише снага бољшевизма.

Све је тако очевидно, тако неоспорно, да не може ваљда дати противницима материјала да се жале на Пољску. Они налазе тај материјал у тврђењу да се, истина, пољска војска бори с бољшевицима, али у ствари она има циљеве шовинистичке анексионе.

Тако гласи фантастична оптужба, а сада да видимо, каква изгледа права стварност.

Цео предео, који је окупирала пољска војска, део је Беле Русије која је, заједно с Литвом и Малом Русијом (три губерније данашње Украјине) припадала Пољској Републици и од ње је отргнута 1772—1795 године од стране трију суседних великих држава: Пруске, Русије и Аустрије насиљем извршеним над пољском државом која је била без одбране и која се онда препорођавала.

Русији су, при подели плена, припале све источне земље Републике, па и Бела Русија.

Што се тиче садашњег стања Беле Русије, то се источни и православни део ове земље налази несумњиво под утицајем руске културе. Међутим, са западним делом Беле Русије спаја Пољску, сем заједничког живота од неколико векова, заједница верска и заједнички културни рад. При том треба напоменути, да Бела Русија није никад припадала Русији, да је од XIV па до краја XVIII века, као део Велике Литавске Кнежевине, живела у добровољној државној унији с Пољском и улазила у састав Пољске Републике.

Кад би Пољска била задахнута освајачким, империјалистичким духом, и кад би њена влада била мање расудна, а више попуштала осећањима, онда би територија Беле Русије, освојена победничком пољском војском, већ била формално присаједињена

Пољској. Али тако није било. Напротив, не само да није наступио никакав акт анексије, него је пољски парламенат, цео, од крајње десницe до крајње левице, једногласно решио да ни једна од земаља старе Пољске не може бити њој силом повраћена, да о судбини тих земаља може одлучивати пре свега воља народности које у њима живе. Недавно, пре неколико недеља, у Минску је Шеф пољске војске, и у исто време Шеф Пољске Државе, Пилсуцки, речима које не остављају никакву сумњу, објавио несаломљиву вољу Пољског Народа: да се становницима Беле Русије оставља најпотпунија слобода да се изјасне о својој политичкој и држвној будућности. У том истом духу изразио се у парламенту и Падеревски, председник министарског савета.

И је ли то империјализам? Јели то шовинизам? И шта се може захтевати више од државе, која оружјем повраћа своје негдашње поседе у борби не са становништвом које у њима живи, него с оним, који их је преплавио.

Да пођемо даље. Пољска издаје Русију и тиме издаје Словенство! Стара је то и позната песма. Звоне у њој одјеци старих и, изгледало би, за навек сахрањених теорија и рада словенофилских организација царске Русије, које су имале Јанусово лице: једно за Јужне Словене, који су били под влашћу Аустрије, Мађарске и Турске, и који су се борили за своју слободу и независност, и друго за своје властите Словене — Пољаке, и за друге разноимене народе огромне царевине, које је, у интересу државе, требало држати на ланцу, требало лишавати језика, културе и вере. А у првом раду, наравно, Пољску.

Шта се догађало у нашој земљи за последњих сто педесет година, до последњег тренутка, на чему се заснивала и заснива суштина пољско-руских односа, о томе се мало знало и данас се још мало зна у Јужном Словенству, које је било утонуло у властите невоље и бриге, заузето до скора својим властитим угњетачима и радом на властитом препорођају.

Ипак треба да се зна, какав је био и какав је сад однос Пољске према Русији. Треба о том односу проговорити искрено, отворено, без ограда. Треба то учинити баш у интересу будућих односа: пољско-југословенских, пољско-руских и општесловенских.

Желим да учиним то, али нека ми је допуштено да, пре тога, учиним једну личну напомену.

Откако се бавим политиком и новинарством, т. ј. од 37 година на овамо, гледао сам увек у Немцима историског непријатеља Пољске, схватао сам потребу словенске солидарности, био сам присталица измирења двају народа: пољског и руског. Ова су моја уверења била опште позната. Може се о томе уверити из књига и брошура, које сам у току ових тридесет и седам година издао, као и из „Краја“ који сам основао и из-

давао четврт столећа. О тим мојим уверењима сведочи и моја последња брошура „La politique russe en Pologne“, издата у Паризу у току рата 1915. г.

По једној чудној асоцијацији појмова, недавно се у једном делу француске штампе, а поводом моје политичке прошлости, посумњало као да се ја солидаришем с Русијом пре револуције. Таква је сумња, наравно, велика бесмислица, јер ко би се од Пољака могао солидарисати с државом која се заклела да нас уништи, с владом, која нас је однарођавала и кињила? Борба с том државом била је садржајем пољског живота. Борили смо се и ми, негдашњи „реалисти,“ заједно са свима другим пољским партијама, примењујући често друкчија средства и методе, али тежећи једном истом циљу.

Истина је да смо тежили измирењу два народа, али то није једно и исто.

Наводим ове појединости, пошто оне, мислим, сведоче о мојим квалификацијама да могу дати суд о односима између Пољске и Русије, суд беспристрасан и беспрекорно искрен.

А што се тиче ових односа, ја мислим да наши нованарски противници лутају у својим судовима и закључцима, да не знају трагичну историју пољско-руску XIX и XX века, а да и не говорим о ранијој. Не знајући је, они не могу да разумеју, зашто Пољска, изгубивши независност, није хтела да се помири са својом судбином, зашто никад није престајала да подиже протесте противу подела, зашто су се понављали народни устанци.

Да би се то разумело, треба пре свега знати, шта је била у својој суштини спољно снажна руска царевина, и подсетити на то, каква је била цела њена новија историја.

Данас је руска држава у рушевинама. Све што је чинило њену моћ и снагу: пуна сјаја династија, врло дисциплинована армија од неколико милијона, свемоћна администрација, која је обухватала својим полипским рукама пола Европе и трећину Азије, најзад будна за сваку мисао и покрет грађанина жандармерија, све је то некуд ишчезло као да је пропало у земљу. Говоре да се буди и организује нова Русија, али управо треба рећи да се организује нов живот, само не у руским земљама. Буди се Финска, Естонска, Летска, Литва, Кавказ, а ван Велико-Русије Украјина и Бела Русија. У земљама чисто руским, с њиховим престоницама Петроградом и Москвом, пружила се велика крвава мочар, у којој царује злочинство и у којој пропада све што је здраво, племенито и културно.

И ово очајно стање савремене Русије није резултат стране најезде, насиља од стране суседа, сличног оном, коме је подлегла Пољска за време подела, није резултат спољне надмоћности, већ једино последица унутрашњег распада.

Садашњи пад произвели су историски узроци.

Од времена Велике Московске Кнежевине Русија је непрестано расла, обухватајући све новије и новије земље, расипајући своје не обичне државне способности на подјармљивање и асиміловање других народа, који су се угибали под силом, али се нису дали саломити.

У држави од скоро 170 милијона становника, у којој је било једва 70 милијона правих Руса, т.ј. Велико-Руса, владала је крајња централизација и систем безобзирне русификације.

Сам руски народ био је такође третиран од државе као од мађехе. Дуго је био лишен политичких слобода, држан је намерно у духовној тами. Руско друштво, као такво, почело је да живи, појавило се на сцени тек пре 60 година, када се, после несрећног Севастопољског рата, Александар II решио да заведе неке реформе, као што су укидање кметства и убаштињење сељака, завођење скромне самоуправе вароши и села, релативне слободе штампе, судске јавности и опште војне обавезе. Пре тога је владала неограничена самовоља полиције и администрације. Али су реформе Александра II мало трајале. Бирократија је поново постала свемоћна. Тринаест година владе Александра III биле су непрекидно политичко угњетавање. Тачно пре двадесет и пет година (1894) Никола II ступио је на престо. Руско друштво је онда, у форми једне поданичке адресе, затражило да се да устав, а са висине престола добило је сух одговор: „безмисленнија мјечтанија“ (бесмислене сањарије). Тек после десет година, сраман пораз у јапанском рату склонио је упорнога монарха (1904—1905) да објави један тобожњи устав, који је Алманах de Gotha окарактерисао као завођење „une monarchie constitutionelle avec empereur autocrate“. А после тринаест година (1917) учинила је крај овим уставно-апсолутистичким трзавицама руска револуција.

Ова, у што је могуће краћем опису, најновија историја Русије треба да је убедљиви доказ да је очајно стање, у коме се већ две године налази Русија, неизбежна последица њеног ранијег абнормалног државног уређења и развитка, резултат је бесмислене и преступничке политике руске владе према властитом народу и другим народима. Руска држава показала се збиља „колос на стакленим ногама“. Није могла да издржи јачи потрес и морала се срушити.

А сад да пређемо на историју нашег односа према Русији.

Крајем XVIII века већи део Пољске Републике постао је освајачки плен Русије. Отада је, с кратким прекидима, цела моћ Русије била напрегнута да Пољску однародује, ослаби и уништи.

У мојој брошури из 1915. г. ја детаљно показујем, како је у т. зв. Краљевини Пољској *у очи* самога рата практикована препредена русификација: сва је администрација била руска,

руске су биле све друштвено-државне установе, школе, судови. Политички живот у Руској Пољској није постојао. Свака његова манифестација била је сматрана као преступ.

И овај угњетачки систем примењиван је на цео народ од 25 милијона, који има за собом хиљадугодишњу сјајну прошлост, богату књижевност, науку и уметност, који се трудио да на свима пољима цивилизације иде упоредо с друштвима на Западу!

Зар тако дубоко патриотски и суревњиви на своју слободу народ, као што је српско-хрватско-словеначки, не може да разуме све оно, што је патио и осећао под овим условима братски им пољски народ?

Руско је угњетавање трајало беспрекидно до самог рата. А кад је рат плануо пламеном, који је затим имао да захвати цео свет, како је на њ реагирао пољски народ?

Милионе његових синова способних за борбу силом је обучено у руске, немачке и аустриске униформе, дате су им у руке пушке и присиљени су да се туку један противу другог, брат противу брата. После ове хекатомбе ропства није остало много места за слободну акцију, за самосталну иницијативу, за манифестацију народних осећања.

Владе и народи очекивали су да виде, каква ће бити манифестација пољских осећања и тежњи. И добили су одговор који одмах нису разумели, толико им се учинио чудан због своје привидне контрадикције.

У Галицији је јуначка омладина пољска, верна устаничким градицијама, у којима су дозревала сва ранија пољска покољења, стала под заставу независности, организовала се у легије, намењене у првом реду противу Русије. То је био чин који има у себи дубоку логику.

А у исто време, у Варшави, престоници Руске Пољске, образован је „Народни Одбор," састављен од представника разних партија, који се изјаснио за руско-француско-енглеску Коалицију противу централних сила.

Зашто се тако догодило?

Пошто су људи, који су сачињавали варшавски „Народни Одбор," били уверени, да у овом судбоносном историском тренутку не може бити колебања, и да, оценивши све околности, треба од двеју освајачких држава које се боре међу собом изабрати мање опасну по нашу будућност — Русију, изабрали су њу; изабрали су је између два зла зато, што су на њеној страни у борбу са Немачком и Аустријом ступиле две слободњачке државе, Француска и Енглеска, и што су се надали да ће Русија раскинути с прошлошћу и из основа изменити свој однос према Пољској.

обећавао „ускрс на крст разапете Пољске“. Ну он је остао без икаквих последица. Истргло га је лукаво и извело неколико Руса, који су нам били наклоњени. А чим се појавио, влада га је дезавуисала. Цар Никола није ни једном речи, ни једним гестом показао да се с тим манифестом солидарише. Отуда је и могла свемоћна царска бирократија да без казне и даље примењује у Краљевини Пољској свој угњетачки систем, тако да су немачке војске, кад су у јуну идуће 1915. г. окупирале Краљевину, могле почети своју управу са заменом руских школа пољским, руских судова пољским, и да отварају широко поље за чиновнике Пољаке. Заслепљена руска политика дала је на тај начин Немцима прилику да одиграју (о, ужасна иронијо!) улогу добротвора нашег народа.

Али ће ми рећи наши политички противници у Југославији: све се то односи на прошлост.

Време је већ да се та прошлост пребрише. Треба говорити о садашњости.

Па лепо, да говоримо о садашњости.

Негдашња руска држава припада прошлости, али данас нико не може предвидети, шта ће донети сутрашњи дан и у ком ће облику да се подигне нова Русија. Све је још обавијено тамом.

Постоји Руски Народ. То је истина. Ми га нисмо идентификовали с државом и царском владом. Постоји, ма да масакриран и десеткован. Овај је народ, у току шездесет година свог пунолетства, дао на свима пољима културе доказа о способности и енергији која задивљује. (Рад земстава, Толстој, Тургењев, Достојевски, Владимир Солојев, Рубинштајн, Чајковски, Рјепин, Мјечњиков). Овај је народ у десетак виших школа дао професоре европског значаја, показао је у Думи колико има у Русији истакнутих друштвених радника. Такав народ не може пропасти, он ће живети. Такав народ може смело гледати у будућност.

Реч је само о томе, чему он тежи, какав утицај он врши и може вршити на ток политичких ствари.

Разгледајмо руски хаос.

У овом тренутку на терену Русије постоје четири формално организоване снаге.

Бољшевизам. То је деструктивна сила. Она се, против очекивања, држи већ две године. Унутра, она се држи само терором. Црвене војске повлаче се само на пољском фронту. Јуденића су потукле. Колчака су приморале да се повлачи у дубину Сибира. Деникина држе у шаху. Отеле су му Курск, Вороњеж, Орел и Јелец. Као идеја (нашто крити?) бољшевизам се шири у Европи. Читаве групе социјалиста у Француској, Енглеској, Италији и Швајцарској одбацују суровости, али усвајају тео-

рију. Трећа интернационала има много присталица. Према томе не треба потцењивати бољшевизам.

Социјализам. Руске социал-демократске и социал-револу-ционарне организације, чији је спољни експонет париска експозитура с Керенским на челу, сањају о наследству бољшевика и о оним добрим временима, када су у импровизованој московској конституанти имали 570 посланика од 800 њих. Али се од тог времена много што шта изменило, нарочито од тренутка, кад су редове крајњих социјалиста напустили такви радници као што су Бурцев, Савинков, Алексински, Крапоткин, Андрејев, Горки. Последње вести, које имају извесне знаке вероватности, гласе, да Лењин и Троцки, желећи да се одрже на власти, умеравају свој програм: заводе у војсци понова дисциплину, укидају војничке комитете, измењују заробљенике, пуштају таоце, заводе десеточасовни раднички дан, примају понова старе директоре фабрика и инжињере, теже споразуму са Савезницима и желе да се споразумеју са социјалистима. Можда ће ова последња заједница убрзати банкротство бољшевизма, али га тако исто може и појачати и учврстити, бар за неко време. Тада социјалисти, одбачени данас, могу одиграти велику улогу.

Реакција. Јавно и формално, њена је персонификација „Западна влада“ коју подржавају у Берлину Немци и руско-немачка војска Бермонта, али тајно она излази ван овог оквира. Није тајна, да много „патриота“ уздише за повратком царизма, нарочито они, који су се грејали на његову сунцу. Реакционарни оптимисти рачунају на сељаке, којих у Русији има 80%, од којих је 67% неписмених. Рачунају да ће сељак, само ако му се осигура земља, гласати за цара — бађушку. Али сељаци нису организовани. Уз то последње године владе династије Романова урезале су се у успомени руског народа тако ужасно, да треба сумњати у то, да би се многи од старих вођа старе реакције осмелили да развију заставу обнове царске Русије. Али је, за извесно време, увек могућна војна диктатура.

Четврта организација, то је *Колчакова Русија.* Она се појављује под заставом слободе и демократизма. Она се ослања на армије Дењикина и Колчака (трећа, Јуденићева армија више не постоји). Њу представљају упола признате амбасаде и посланства. За њу се изјаснила она политичка интелигенција, која је у Думи била представљена кадетима, прогресистима и октобристима. Руској делегацији у Паризу, која ради у име Колчака и Дењикина, приступили су чак и социјалисти Савинков, бивши министар војни, и чувени револуционар Бурцев. Ако је реч о материјалној снази ове организације, онда не треба губити из вида, да Колчак, и ако се повукао, држи још непрестано већи део Сибира, а Дењикин целу Јужну Русију с њеном житницом, металном и шећерном индустријом и с неисцрпним рудним благом.

Колчакова Русија, као што сам рекао, истиче начела либерализма и демократизма. Она је против реакције. Она осуђује образовање „Западне владе". Енергично се ограђује од Бермонтове армије. Манифестује на сваком кораку солидарност с Коалицијом,

Али треба признати да она нема успеха у сваком погледу. Већи део јавног мишљења за Западу (не само социјалистичко и радикално) изражава сумњу да, ако се после пада бољшевизма Дењикин—Колчакова организација докопа власти, они ће се радо споразумети с реакцијом, или ће морати да се споразуме.

Разни су узроци овим подозрењима. Врло је рђав утисак учинио у своје време Колчаков протест против независности Финске, под претекстом да о томе може у последњој инстанцији, одлучивати само Руска Конституанта.[1]) Овај аргуменат није никог убедио, тим пре, што Финска није ни била обична руска провинција, већ један организам државног карактера, везан с руском државом реалном унијом. На ноту Коалиције којом се тражи признање аутономије балтичких земаља и Кавказа, Колчак је дао завијен одговор. Овим земљама нису дата никаква осигурања, да ће њихова права и политичке и националне тежње бити поштоване.

Међутим истиче се начело „La Russie une et indivisible". Оно, изгледа, наговешћује да протагонисти нове Русије нису свесни великог преврата у умовима и делима, који се извршио у међународним односима под утицајем великог светског рата. Све као да наговештава да привидно демократска и либерална влада Колчака и Дењикина тежи одиста реакцији.

Такво се мишљење створило на Западу.

Несумњиво има у овом мишљењу мало претераности. Тешко је поверовати да Колчак, Дењикин, њихови сарадници и представници теже одиста реакцији. Ми познајемо неке од њих, и не можемо замислити да ти умни људи, чији је живот протекао у борби за политичко ослобођење руског народа, могу потпомагати организацију и рад који би водио повраћају апсолутизма. То би била права лудост. Али, треба признати, прети друга опасност, а наиме да у тренутку васпостављања руске државе не дођу на власт, истина не реакционари, него они од руских либерала, који слободу схватају само у односу према свом народу и замишљају да ће се у блажој форми у будућности моћи примењивати они принципи владања над другим народима, који су се раније примењивали. Њихова би управа била несрећа и за саму Русију.

У Варшави се боје да у спорним питањима између Пољске и Русије Колчак—Дењикинова влада и њени представници у

[1]) Пре неколико дана пронео се глас да је Колчак напустио своју тезу односно Финске, али потврде тог гласа још нема.

иностранству не заузму у одлучном тренутку непомирљиво гледиште, да не признају становништву Беле Русије право да само одреди којој ће држави припасти, и да не повуку обавезу, дату на Конференцији Мира од стране Маклакова, да Русија нема претензија на Источну Галицију која није припадала Русији и чија се судбина решава сада у савету великих сила.

За ове бојазни и претпоставке дају материјал разне декларације и документи, објављени у последње време. Да би се њихов утицај паралисао, треба да они, који су на челу нове Русије, изјаве јасно какве су њихове намере и циљеви. Драгоцене су све изјаве симпатија које се чују из Омска, из Ростова, из Архангелска, са rue de Grenelle у Паризу, али те изјаве нису довољно одређене и конкретне да би могле умирити. Узнемирење дакле непрестано постоји.

Међу државницима у Пољској постоји свест о опасности коју собом представља савез Русије с Немачком, и уверење да би, кад би се закључио, била угрожена и сигурност пољске државе. Овај један аргуменат довољан је па да се разуме зашто су, поред свег страховања и подозрења, које сам се трудио да тачно представим, и поред свих симпатија за слободњачке струје међу народима бивше руске државе, од стране меродавних пољских чинилаца чињени напори да се с новом Русијом ступи у односе. Пољска влада шиље мисије, војне, политичке и економске и у Јужну Русију и у Сибир. У Варшави је, има већ неколико недеља, званични руски дипломатски агент. Ових дана долази и војни агент. То су први покушаји, али покушаји озбиљни.

И према томе, кад читам у неким југословенским (срећом малобројним) листовима страсне чланке уперене противу Пољске, ја се питам: у чијем је интересу да се у овом тренутку ти покушаји паралишу, преносећи пољско-руске спорове на југословенски терен и дражећи Србе, Хрвате и Словенце противу Пољске?

На крају да кажем још неколико речи. Ово што сам казао, нисам казао као званични представник моје Владе, већ као Пољак, који је стекао извесно право да узима реч у питањима која се тичу његове Отаџбине. У овом својству могу рећи: Немам намере да данас, после толико година моје политичке делатности, демантујем сву моју прошлост. Нисам напустио моје симпатије према Русији, верујем у велике и стваралачке снаге руског народа и у његову будућност, сматрам савез с Русијом за питање које за Пољску има значај првога реда. Али у исто време хтео бих да моји руски пријатељи знају и схвате да су прошла времена, кад смо били приморани да напрежемо све снаге само у одбрану угрожене народне егзистенције, или да се упињемо да добијемо равноправност или аутономију. То припада прошлости која је бесповратно прошла.

Данас кад је победила велика идеја слободе и независности народа и држава, кад смо задобили слободу акције, данас ми сви, и стари и млади, и умерени и револуционари, и конзервативци и радикали пољски, и ако нас могу делити социјалне разлике, имамо један једини велики циљ: да подижемо Пољску Државу с ослонцем на велике демократије Запада, да подижемо Пољску велику, јаку и слободну, која не тражи туђе, али моћно брани своје. Данас може бити речи само о односу двеју великих, једнаких словенских држава, које могу стајати једна противу друге, али могу и пружити једна другој руку да уреде пријатељске односе и да реше, између осталог, и спор о источним земљама, не на основу историских реминисценција или тенденциозних статистика становништва, већ на основу народне самоуправе, на основу стваралачког културног рада и, што је најважније, на основу слободно изражене воље заинтересованих народности.

Не мислим спорити да је ово последње питање за многе тугаљиво, али зар за Русију оно има тако велику важност да би му требало жртвовати ствар тако огромног значаја као што је удређење односа између. државе пољске и државе руске?

Толико што се тиче Русије.

Што се тиче Југославије, ствар је јасна и проста. Могу само да поновим оно, што сам недавно, у другој, званичној прилици имао могућност да изјавим прослављеном Вођи српске војске и уједињене државе Срба, Хрвата и Словенаца: Између Југославије и Пољске нема ништа што би их делило, а постоји све што их удружује. Нема Пољака, који не би желео среће и напретка држави Срба, Хрвата и Словенаца, а нема ни таквога који не би савез с Југославијом сматрао за користан и који га не би желео у највећој мери.

Али кад се један од најозбиљнијих публициста српских не двоуми да сматра, да однос Пољске према Југославији треба да зависи од нашег односа према Русији, ја га смем уверити, да нема пољске владе ни пољске странке, која би пристала да се питање тако постави и да се чине такве резерве.

Београд, 1. децембра 1919. **Еризм Пилц.**

ПОЛИТИЧКА РАЗМАТРАЊА.

МАНИФЕСТ ОПОЗИЦИЈЕ.

После дуге министарске кризе која је званично почела са формалном оставком кабинета Г. Љуб. М. Давидовића, 12 септембра, а стварно постојала од момента када је овај кабинет заменио владу Г. Стојана М. Протића, — састав данашњега кабинета био је поново поверен Г. Љуб. Давидовићу. Већ у првом броју овога листа, и на овом месту, ми смо покушали да отворено обележимо моменте који су, по нашем мишљењу, били од пресудна утицаја на развој кризе и на њен свршетак.

Већ тада, у току те најдуже министарске кризе у нашем политичком и парламентарном животу, могло се приметити да су се у Привременом Народном Представништву образовала два блока политичких странака која су се, најпре на личним, затим на принципиелним питањима, одлучно поделила, отварајући постепено, али систематски, борбу на целом фронту. Пошто је постало јасно и елементима највише оптимистичким, да је компромис између два завађена блока немогућ, и пошто је и широка публика почела губити стрпљење, састав владе је, ипак, после више неуспелих експеримената са Г.Г. Dr. Дражом Павловићем (концентрационим кабинетом) Стојаном М. Протићем и Dr. Марком Трифковићем(коалиционим опозиционим кабинетом) поверен блоку Демократске Заједнице и социјалиста. Ми смо такође видели да је осећање маса, које су биле одлучно за унитаран облик државне управе и хомогену државу, имало знатна, ако не и пресудна утицаја на решење кризе.

Међутим, оно што је дошло после образовања данашњега кабинета могло се очекивати, и ако се није могло желети. То је чињеница, да је, одмах по саставу данашње владе, Парламенат потиснут у страну, да он до данас када пишемо ове редове није сазван ни у једну седницу, и да је влада у овоме моменту решила да седнице Парламента одложи за два месеца. То је чињеница коју, с једне стране, експлоатише у партиско-агитаторским циљевима опозициони блок, и која је, с друге стране, такве природе, да је о њој дужност проговорити; јер, формално, па и стварно, влада Г. Љуб. М. Давидовића управља без сарадње Парламента, што у једној демократској и парламентарној земљи, на сваки начин, није обичај.

По себи се разуме, ако је питање у томе да ли то треба да буде и да тако остане, да одговор може бити само негативан. Не само да је демократизам вера знатне већине грађана

у нашој земљи, не само да се прави и модерни демократизам не може ни замислити без парламентарне акције и контроле јавних послова, него је Народно Представништво *дужно* да ради и да се својих функција не одриче у времену које је од еминентне, несумњиве важности за народ и за земљу.

Посматрана споља, и на први поглед, та ствар је сасвим јасна и дискусије не би могло бити. Једини одговор на горње питање био би: да је Парламент потребан, и да га треба опет и што пре сазвати. Међутим, ниједно начело не наилази на могућност потпуне примене у свима конкретним случајевима, и искуство са многим парламентима, и искуство са данашњим нашим парламентом, показује да ствар није тако проста. И не само то. Могло би се са доста оправданости дати места сумњи да би седнице данашњега парламента у Београду биле и у будуће исто тако бесплодне и скупе, и непрактичне и излишне, као што су биле и досада. Изгледа да кабинету Г. Љуб. М. Давидовића, који је запамтио непријатељско држање опозиције: њену малициозну нетрпљивост, опструкцију и готовост на сва средства, чим се појавио у Парламенту, ова сумња изгледа сасвим оправдана; и отуда Влада, очевидно, не показује воље да ради са овим парламентом, или, евентуално, да заједно с њим *не ради*. Она, како се чини, претпоставља да се замери и искреним и неискреним заступницима парламентаризма — спроводећи извесне идеје и свој програм — евентуалном и вероватном прегоњењу са опозицијом у Парламенту и доцнијој осуди свију и свакога у овој земљи.

Али, негодовање опозиције против несазнавања скупштинских седница, које је добило израза у демаршу опозиционих шефова код председника Владе (21 новембра) и Манифесту објављеном 7 децембра, формално је оправдано. Остаје да се види да ли је оно и стварно оправдано; другим речима: да ли је опозицији циљ да Влади не допусти рад без парламента, или јој је циљ да данашњем кабинету, преко парламента, опструкцијом, саботажом, и сличним средствима, онемогући рад уопште. Свакако, шефови опозиције ће свој демарш и свој Манифест мотивисати жељом да се Влади не допусти рад без парламента, рад непарламентиран, као што што је извесно да ће Влада свој досадашњи поступак мотивисати жељом да јој се не онемогући сваки рад уопште, и ми немамо ни воље ни времена да се упуштамо у процену искрености мотива једне и друге стране. То је, уосталом, прилично индиферентно и за нас и за публику, тим пре што се мотиви могу додуше лако осетити, али се не могу лако и доказивати.

За нас су много важнији принципски погледи и чињенице, према којима ће мотиви једне и друге стране бити јаснији, а поступци оцењени по њиховој правој вредности за општи интерес у данашњој, на сваки начин, врло неодређеној ситуацији земље.

Пре свега, кад је реч о томе да ли је поступак кабинета г. Љуб. Давидовића оправдан или не, кад је тај кабинет радио без сарадње Привременог Парламента кроз два месеца, и кад жели да такав рад пролонгира за два месеца, морамо рећи да нама тај поступак не изгледа од највеће и битне важности. Формално, не би требало у данашњем времену које је изузетно тешко и несрећено за нашу земљу, да влада буде без парламента и консултације с њим; стварно, влада не би учинила неопростив грех, ако би одложила седнице једне скупштине, која, пре свега, није израз народне воље, а која је, с друге стране, апсолутно неспособна да одговори задацима који су јој наложени временом и природом ствари. Поред тога, парламенат је, у последње време, најјасније показао да његови чланови нису свесни ситуације и момента у коме се налази наша нова држава, и да су партиске страсти и случајно приближна бројна једнакост два блока учиниле да је рад тога парламента био пре од штете но од користи за општу консолидацију државе.

Манифест који су потписали шефови опозиције: Г. Г. Ст. М. Протић, D-r Антон Корошец, D-r Матко Лагињи и Ст. Д. Рибарац, и који изражава мишљење свих оних чланова које они представљају, упућен је народу у виду оптужбе да демократско-социјалистичка влада ради непарламентарно, и као захтев да се привремени Парламенат одмах поново позове на своје седнице и продужи рад. Шта опозиција подразумева под парламентарним радом, о томе манифест не говори довољно јасно. На сваки начин, да је решење неколиких крупних питања, о којима се говори, као што је питање аграрне реформе, валутно и питање административне поделе земље, од највећег и основног значаја за земљу, у којој та питања почињу узимати сасвим произвољан и опасан развој. Међутим, баш због еминентне важности тих питања, ми не можемо њихово решење ставити у компетенцију ове скупштине, која је привремена која је постала на основици једног споразума странака које ни у ком случају не могу представљати данашње мишљење и расположење народа, која је подељена у два скоро једнака и непомирљива табора и која, свакако, није ни из близа дорасла да та питања решева, ако ни због чега другог оно стога што је привремени споразум странака раскинут.

Дужност данашње владе и данашњега парламента није ништа више и ништа веће до припрема да оду, на начин који ће бити израз народне воље и почетак стабилизирања односа и мишљења у земљи. Ми врло добро знамо да оба блока у Привременој Скупштини држе да имају већину у народу, и ако не знамо који од њих ту већину фактички има, и ако је јасно да је то могуће знати само после слободних избора за Кон-

ституанту. Ми исто тако врло добро знамо да је и блок демократско-социјалистички, као и блок радикални, клерикала и Хрватске Заједнице принуђен данашњим бројним односима у Парламенту да се задржава на непровереним тврдњама о симпатијама народних маса, а да је један и други неспособан да влада са овим Парламентом. Нама је јасно да је цело питање око тога, ко треба да буде на влади када избори, који се морају извршити, буду спроведени. И кад је, стварно, реч само о томе, онда нам је, поготову, свеједно која ће странка бити на влади у овоме моменту; али нам није свеједно хоће ли се нови избори обавити одмах или не, хоће ли то бити избори за Велику Уставотворну Скупштину која треба да има суверено и неоспорно право решавања ових питања која нас притискују и која нас муче, или ће то бити избори за једну обичну скупштину чији ће ауторитет бити раван ауторитету данашњега т. зв. Привременог Парламента, чији је ауторитет већ поодавно сведен на нулу.

Опозициони манифест има једну добру страну. Он претпоставља рад и са овим парламентом једноме раду без парламента, који, у ствари, не значи ништа друго до апсолутизам једне владе и једне странке. С друге стране, тај манифест не говори о томе да ли опозиција не жели да продужи један нездрав живот у држави под фирмом парламентаризма, и ако зна да данашњи Парламенат не може престављати никакав легализован парламентарни живот, или мисли да је потребно добити парламенат који би био прави и несумњиви израз народне воље.

Уосталом, и ако се о томе у Манифесту не говори, није тешко погодити да је Манифест, у строгом смислу, само партијска експлоатација једнога момента, и да он отуда има изглед начелнога гледишта на данашњу политичку ситуацију у земљи. Очевидно да се влада може заклањати и правдати у своме поступку само тиме, што данашњи парламенат није хтео да ради и што је опозиција била та, која је опструкцију почела, а затим очевидном чињеницом да јавно мњење, у недостатку парламента, није против ње, и да она, на крају крајева, ипак ужива више поверења у јавном мњењу од опозиционог блока, састављеног из врло разноликих група и странака које немају ничега заједничког у својим програмима и својим симпатијама изузевши можда мржње на демократску заједницу и жељу да се данашња влада обори.

За нас је главно, да Влада треба да сазове седнице Парламента и да покуша да парламентарним путем добије одобрење пројектованих закона и одлука. Ако би опозиција била немоћна да је добијањем већине обори у Парламенту, а покуша да опструкцијом омета сваки рад, онда је владина дужност да

одмах распише изборе за конституанту, на које би странке изашле са својим програмом, тражећи поверење народа. И само после слободно извршених избора, једна конституанта, која би имала пуну власт у својим рукама, могла би извршити консолидовање прилика у нашој држави, и после оволиких трзавица повести је миру и напретку. **Ф.**

НА ПУТУ ПОЛИТИЧКЕ ОБНОВЕ

Резултати и значај скупштинских избора у Француској. — Карактеристика избора у Белгији, Италији и Румунији. — Општи закључци и поуке.

У концерту великих сила Споразума, које су по речима енглеског публицисте Стида биле осуђене да на крају крајева и војнички победе империјалистичку Немачку, Француска је од почетка до краја рата заузимала једно особито место. Недовољно спремна за рат, без мало као и сви остали савезници, она је у самом почетку светског крвопролића највише костима и крвљу својих неизбројних људских жртава зауставила германску бујицу и омогућила цивилизованом свету да се организује и спреми за одлучујуће моменте. Спремајући се и сама, Француска је кроз све доцније време највише допринела коначном поразу Германије, прво, задржавајући немачке навале на свима фронтовима, и у исто време придобијајући и организујући цео цивилизовани део света противу ње. И на крају, у одсудној битки, Французи су били ти који су марта и априла 1918. сузбили последњи немачки напор и преобратили га у постепени пораз, док на послетку, заједно са Србима и Југословенима — „Солунцима“ није задан и последњи ударац, који је сукцесивно, али врло брзо, довео до капитулације свих Германо-Туранијеваца и на крају крајева до победног мира.

Улога Француске Народне Скупштине, као год и Сената, у свима ратним догађајима била је огромна, несразмерно већа него у ма којој другој ратујућој држави. Та скупштина, која је 1914. пред сам рат била изабрана са једном пацифистичком паролом, преобразила је се намах, пред тешким опасностима и одговорностима, у један тако рећи ратни Конвенат, који је не само доносио потребне законе и вршио сталну контролу вођења рата већ чији су се чланови и као обични борци прославили и том врстом напора и самопрегорења. Поред свега осталога та француска скупштина значајна је нарочито и по томе што је она прва увела у владу и непосредне одговорности и личности са своје крајње левице. У француском поли-

тичком „Светом Јединству“ био је први министар муниције и наоружања први и и највећи ученик бесмртнога Жореса — Алберт Тома, поред крајње конзервативног Дени Кошена, коме су у рату погинула сва четири сина и једини зет!

Ова француска Народна Скупштина, која је у сваком погледу до краја извршила своју дужност, политички је била овако састављена:

Радикали и радикалне социјалисте .	257
Уједињене социјалисте	104
Републиканске социјалисте	36
Републиканци левичари	77
Прогресисте	59
Либерали	42
Конзервативци	27

Још за време самог рата, у његовим последњим чиновима, а нарочито од кад су непријатељства сасвим престала, у двема партијама настали су извесни поремећаји теже природе. Наиме, код радикала и радикалних социјалиста афере дугогодишњег министра унутрашњих дела Малвиа и некадањег шефа партије Кајоа довеле су до сасвим природних и логичних потреса, који су добили јаког израза и на последњим изборима. Неминовна и у почетку симпатична руска револуција, чим је се преобратила у бољшевистичку саблазан и тежњу светске диктатуре Пролетаријата, одјекнула је са пуном кризом и у француској социјалистичкој партији. Извесни њени елементи, потајно неувиђавни и усијано славољубиви и властољубиви, покушали су да нервну изнуреност радничких маса за време рата искористе у циљу прављења нереда, а под претекстом да помогну остварење несоцијалистичких идеја Лењина и Троцкога. И у неколико махова они су преко нереда у својој партији озбиљно загрожавали друштвено-политички рад у Француској. Али, и ако су у својој партији били успели да отму Централну Управу и скоро сву штампу, у самој држави и друштву нису имали никаквог успеха, благодарећи с једне стране енергичној присебности Клемансовљевог режима, а с друге стране здравој свести огромне већине француске нације.

Садањи француски избори за скупштину имају једну основну новину. Они су извршени на основу новога закона о изборима, којим је на место појединачних избора по срезовима заведен пропорционални изборни систем са кандидатским листама по већим изборним јединицама. Са великим нестрпљењем и у самој Француској и ван ње очекиван је резултат последњих француских избора. Једно, што је Француска у минулом рату била земља, која је, после Србије и Белгије, највише поднела и пропатила, а друго, што је она у неку руку као друштвено-

политички барометар за целу Европу, управо колевка свих здравих нових идеја и реалних стања, условљених и створених самим еволуционим ступњем социјално-политичког развитка. Под утицајем тих неизбежних и одређујућих економских и политичких фактора, са великим учешћем гласача, избори од 16. новембра у Француској дали су овакав резултат:

Радикали и радикалне социјалисте. . . .	129
Уједињене социјалисте.	56
Републиканске социјалисте.	28
Независне социјалисте.	5
Републиканци левичари.	114
Прогресисте.	138
Либерали.	15
Конзервативци.	74
Група „Француске Акције“	5

Овим групама има да се расподеле још 62 мандата, за које резултати до овог часа још нису завршени. Од 564 већ изабрана посланика има из прошле скупштине поново изабраних свега 225; 339 њих су сасвим „нови људи“, и то у свима партијама, нарочито грађанским. Појачање умерених републиканских елемената много је веће него што је губитак код екстремних социјалистичких елемената, чији је и сам шеф Лонге пропао на изборима. Од 7 милијона гласача свега 1,700.000 гласало је за социјалистичке кандидате свих нијанси. Сви политички корифеји данашње Француске (Бријан, Вивијани, Милеран, Дешанел, Барту, Тардије) поново су изабрани, али су готово све политичке величине другог, министрујућег, рада у исто време пропале. Моћна организација Масонерије биће у новој скупштини много слабије заступљена. У њој ће пак заседавати прослављени ђенерал Кастелно, чији колега, ђенерал Сарај, овога пута није имао среће да у Паризу буде изабран. Изборни неуспех капетана Садула, који се одметнуо у руске бољшевике и зато осуђен на смрт, потврдио је дефинитивно већ палу пресуду. Морална победа Клемансовљевог схватања и програма Француске после рата несумњива је и еклатантна. Француска је општа политика овим изборима скренула знатно у десно, ка позитивном раду и идеји социјалне солидарности. Као год што је ратна победа дефинитивно утврдила Републику, тако су исто-може се рећи — ови избори пружили прилику умереним републиканцима да изнурену државу и націју исцеле, окрепе и улепшају на крваво стеченим лаворикама Победе и Славе!

* * *

У Белгији изборни резултат од истога дана дао је католичкој странци 73 мандата, социјалистима 70, либералима 34,

ратницима 2, фламанском блоку 3 и разних 5. Социјалистичка белгијска странка добила је нових 30 мандата; католици су изгубили 26, а либерали 11. У белгијску нову Народну Скупштину улази 65 нових посланика, који у њој никад раније нису били. Удружени 'социјалисти и либерали имаће већину од 21 гласа над свима осталима, и у смислу њихове заједничке владавине већ се воде преговори на основици једнога заједничког програма за широке друштвено-политичке реформе у демократском духу, а све то у вези са ревизијом Устава.

Успех белгијских социјалиста, поред свих објективних стварних разлога у многобројности пролетаријата, заснован је на практичности и целисходности њихове партијске тактике. Не напуштајући крајње циљеве свога учења и рада, белгијска је социјалистичка партија, под увиђавним вођством Е. Вандервелда, још за време рата умела да се нађе и прилагоди свима ситуацијама и да без икаквих утопистичких претераности организовану снагу и просвећену свест пролетаријата учини одговарајућим фактором у стварном животу белгијскога народа и државе. Постижући огромне реформе својим стварним учешћем у данашњим друштвеним односима пролетаријат се једино може оспособити да доцније са успехом администрира и своју државу и целокупан нови друштвени поредак — то је славна формула новог учења а на основу старих закона, коју је далековиди Вандервелд енергично прокламовао, а белгијски пролетаријат увиђавно применио и оживотворио. Друштвено-политички рад и развитак... то само значи социјалистички изборни успех у Белгији. Од тога ће бити само користи и среће не само за Белгију већ и за цело Човечанство.

* * *

Анархија у производњи, анархија у рату, анархија у патриотизму и ревандикацијама, анархија у изборној борби, па анархија и у изборном резултату, који је доживео наш прекојадрански сусед — Италија. Бољшевизам Сонинов и Орландов у међународној политици на париској конференцији мира довео је до пуног бољшевизма у целокупној унутрашњој политици. Већ само неучешће гласача у изборима (у многим крајевима више од 80% није гласало) довољан је знак: колико је разједена ова велика сила, која је за време рата само политизирала, а кад су други и њеног непријатеља победили, и сама добила жељу и прохтеведа се с киме — бије!

Изборни резултат, који је дао: 156 социјалиста, 101 клерикала, 251 либерала, демократа, радикала, интервенциониста, републиканаца и реформиста, унапред и сигурно предочава, да

нова скупштина не пружа никакву поуздану базу за нормалан државни живот и рад. Чудноват је политички парадокс Италије, који у погледу на изборни успех њених бољшевизираних социјалиста сасвим одбија и од нормалног социјалистичког успеха у Белгији, као и од неминовног њиховог пораза у Француској! За ступањ развитка политичке свести и зрелости народних маса у овој земљи, чија се интелигенција толико необуздано размеће латинском цивилизацијом, веома је карактеристичан факат, да баш у њој и у ово време добијају претежан утицај у политици крајње црвени и крајње црни елементи.

Ми, који са овом земљом имамо толико много спорова, можемо спокојно, и ако са свима потребним опрезностима, очекивати крајњи суд и пуну правду на целој нашој обали Јадранскога Мора. Унутрашња неутралност и тешка вртоглавица саме Италије могу врло лако позвати у помоћ Риму „одметнутог“ Данунција много пре него што он успе да поново дигне на песнички престо свога колегу, таста свога краља и стоструког издајника српског, југословенског и балканског, Николу Петровића—Његоша, бившег владаоца некадашње црногорске краљевине, и т. д. и т. д.

* * *

Избори у старим границама Румуније, извршени под управом једне потпуно милитаристичке владе, дали су у овој земљи бојера и крајњега пауперизма један изненађујући новитет. Наиме, највећа — либерална Братијанова — партија једва је за 20 мандата умакла новој сељачкој странци, која је одједанпут добила 53 посланика. Прво у Бугарској, затим у Швајцарској, и сада у Румунији, политичко дизање сељачких маса, организована и независна акција у држави, а преко законодавног тела, знак је једне нове политичке а и социјалне епохе у свима претежно земљорадничким земљама. Главна карактеристика овога покрета, који спонтано и латентно буја после рата чак и у земљама где нема своје засебне политичке организације, јесте у томе што сељаци неће у социјализам тј. у комунизам, али исто тако они неће више да мирно подносе и резигнирано помажу досадашње партијско-политичке организације и програме, који су декламаторски створени за дан расписа нових избора да затим обавезно престану са свршеним чином пребројавања куглица и избором разних тзв. народних представника...

* * *

Сви ови већ извршени, као и сви будући избори после рата, довољно доказују и документују, колико су у новим ситуацијама потребни нови и реални програми, нове и реалне акције, нови и реални људи, који не само да ауторитативно

хоће, већ и стварно могу, знају и умеју, да предано раде, да поуздано воде и праведно управљају, јер сад тек почиње потпуно да се увиђа сва истинитост речи Лојда Џорџа: да сви режими који хоће да продуже живот, морају сами да се поправљају и прилагођавају новим методима, новим путевима и новим циљевима. Традиционализам може само закаснити али никад омести извршење неминовног хода људске историје. Незаинтересована увиђавност и енергична искреност најбољи су путокази не само за разбијање заблуда већ и за постизање општих, патриотски корисних и државнички неминовних резултата. Утврдити шта треба, и извести како треба — то је сумња која данас више него икад тишти цео наш народ, апелујући на оне који га воде са класичним криком: Caveant consules!

Ђурђе Јеленић

О ПРИНЦИПИМА СТИЛА МУЗИЧКОГ РОМАНИТЗМА[1]

У целокупној историји музичке уметности, од старих ориенталских народа па до данашњих праваца, бизарних, чудних и често каприциозних, ни један појав, ни једна струја, ни једна школа није постала случајно или зато што се тако хтело, већ из неких дубљих разлога којима има корена у социалним и интелектуалним одношајима доба у којима су се такве школе, струје или појави рађали. С тога ни уметнички правац музичкога романтизма XIX века није дело каприса његових преставника него се појавио као природна последица уметничке и интелектуалне еволуције. Он је један степен у скали коју смо прешли од момента појаве нове уметности ars nova музичкога ренесанса XVI века, до модерних школа разних „изама": импресионизма, експресионизма, сецесионизма, футуризма, поентилизма или кубизма.

Разлог појави музичкога романтизма је двојак, њега ваља тражити у уметничком делу гениалнога титана музичкога класицизма Лудвига фан Беетховема и у струји која је крајем XVIII века силно се појавила у књижевности у делу браће Шлегела, Тика, Новалиса и других.

Својом „Деветом Симфонијом", својом „Missa solemnis", својим последњим штраајхквартетима и последњим сонатама за клавир Беетховен је био рекао последњу реч у области апсолутне музике. Његова дела су монументи подигнути у славу опште човечанске интилектуалне и моралне лепоте, извајани најузвишенијим инстинктима и најдубљом интуицијом генија. Преко Беетховена више се није могло. Поред њега могло се постојати. Али да би се могло постојати ваљало је створити нове уметничке принципе. Јер је постало било немогуће бити свој, и по техници и по изразу, користећи се принципима које је тако снажно био поставио геније Беетховена и тако необориво

[1] Предавање држано у сали „Касине" 10 октобра приликом II камермузичког концерта.

доказао делима својим тај исти геније Бетховена. Другим речима: апсолутна музичка лепота изражена у симфонијама Беетховновим изразитије него игде, снажније и убедљавије него игде, није имала потребе за новим апостолима. И сви они који су имали тежње да изразе себе морали су тражити нових техничких средстава за тај израз пошто би, мањи духом од Беетховена, морали бити само његови трабанти, планете које сјаје позајмљеном светлошћу од сунца, ако би се користили оним средствима којима је Беетховен моделисао изразе своје душе и визије свога духа.

И није сасвим случајно да су музички генији беетховеновога времена, који су дубоко осећали смисао његовога дела, тежећи и за изразом својих индивидулности, за тај израз нашли хране у књижевном романтизму. Јер која од уметности има више могућности да се прилагоди духу романтизма од музике? Мистична у толико што је нематериална, што јој не знамо почетак, извор и не видимо путе и краја, музика је створена за израз оне субјективне тежње, оних интимних снова, оних дубоких расположења рођених у додиру са природом, са њеним тајнама и њеном мистеријом. А све то је садржај књижевног романтизма. Јер, уопште узевши, под књижевним романтизмом подразумевамо тежњу ка фантастичноме, чудноме, ка нечем што је давно прошло, што је далеко, удаљено, што је мистично, надприродно или грозовито.

И тако, као посве супротан израз музичком класицизму, појављује се музички романтизам прво у опери, којој најизразитији преставник беше Карл Марија Вебер (1786—1826) композитор „Freischütz"-а и "Оберона"-а, затим у соло песми са пратњом клавира Франца Шуберта (1797—1828) и најзад у инструменталној музици Роберта Шумана (1810—1856.)

Основна разлика која постоји између класичарских и романтичарских принцица јесте у психолошком изразу. Класична уметност у главноме је објективна у толико што је она израз једнога вишега духа који је синтеза духова своје епохе и свију оних који су му предходили. Њена је вредност, дакле, општечовечанска. Романтична уметност је субјективна и она није него израз душевнога стања, чежњи, снова, радости, болова, туге и наде једне једине индивидуе. Она је, према томе, лична.

Материална разлика између једне и друге уметности јесте, даље, у томе што је класична уметност савршено моделисана, што су сви и најдиспаратнији детаљи доведени у апсолутни склад моћном логиком генија њенога творца; док је баш тај облик код романтичара занемарен и произвољан, више каприциозан него интуитиван. И даље још: облик дела музичке романтике је многострук и разноврснији је од класичног музичког облика. Пошто романтичарима лебди пред очима, у мо-

менту стварања, каква слика, или им се душе доима каква емоција којој разлог ваља тражити у додиру уметника са спољним свотом, облик романтичког музичког дела је условљен идејом или импресијом или визијом коју уметник има стварајући то дело. Пошто су те идеје, или импресије, или визије разне и разнолике, то је и облик који им служи за музикални оквир друкчији за сваку идеју, импресију или визију. Ипак се могу издвојити неколики типови музичког облика дела музичкога романтизма. Пре свега у вокалној музици облик троделне песме, затим, у инструменталној музици, поред тога истог облика троделне песме и слободни облици Фантазије, Рапсодије, Емпромпти-а и Варијација.

Облик сонате, еминентно класичарски облик, моделисан са савршеном логиком и снажан да послужи као оквир за све могуће изразе класичарских генија, тај сонатни облик романтичари нису осећали. Романтичари нису имали снаге да му одрже равнотежу, и онда када су се њиме користили, они су га нарушавали необузданошћу своје фантазије. Отуда романтичарски композитори нису могли да даду савршену сонату за клавир, рецимо, или симфонију за оркестар, али су ненадмашни у малим облицима, у музичким миниатурама, у оним интимним облицима „Песама без речи“, Романса, Ноктирна, Пасторала, Баркарола и њима сличним облицима, где су уоквирена сва интимна расположења романтичара. Своје снове у сумраку, тихе и усамљене шетње по шуми, чудне визије своје у бистрим врелима или око старих напуштених млинова где станују сове и слепи мишеви, путовања своја дугим друмовима кроз ливаде или крај река, мистична расположења своја која имађаху романтичари остајући сами у ноћи под небом пуним звезда, они су опевали у малим облицима, кратким, лапидарним стилом. Сетимо се само Менделсонових „Песама без речи“ или „Дечијих сцена“ од Шумана и његових „Шумских сцена“, његовог „Карневала“ и „Papillons“. Колико лепоте у миниатури!

Али иако је основна карактеристика облика дела музичке романтике краткоћа, миниатурност, ипак су изразити преставници музичког романтизма Француз Хектор Берлиоз и Мађар Франц Лист као симфоничари успели да, у нешто измењеном облику класичне симфоније или у облику „Симфонијске поеме“ који је конструисао Лист, даду моћног израза својих музикалних инспирација. Те инспирације су у највише случајева црпене у књижевности: код Шекспира, Дантеа, Гетеа, Торквата Таса, Бајрона и код других и с тога је облик класичне симфоније претрпео знатних измена. Али оно што хоћу да истакнем наводећи имена Берлиоза и Листа јесте: да романтичари нису били само песници миниатура, него и мајстори већих и врло обимних облика наравно чисто субјективних.

Тиме прелазимо у домен програмске музихе која је супротна апсолутној музици. Док апсолутна музика значи музику која нема другога циља него да постоји ради музикалних ефеката добивених разним комбинацијама музичких елемената: ритма, мелодије и хармоније; дотле у програмској музици све те комбинације имају значај симбола. Те комбинације нису случајне него су свесно постале у циљи да буду дескриптивне, описне, да даду конкретног израза нечему што уметник — творац види, да буду програмске.

Програмска музика није изуметак романтичара. Још од вајкада је било тежње да се музиком нешто описује. И стари Грци су већ имали својих програмских композиција и од њих почевши преко нидерланђана Јохана Окенхем-а и Жоскена де Пре, па даље преко мајстора XVI. века Гомбер-а и Жанекена и најзад Фрескобалди-а, Фроберта и Кунау-а програмска је музика доспела и до наших класичара Хајдна, Моцарта и Беетховена.

Али романтичари су тек, са Берлиозом као првим преставником тога правца, свесно прихватили принцип дескриптивне музике и развили га на веома широкој основи тако да је потоњи развитак оркестарске музике до данашњих дана остао апсолутно у знаку програмске музике и сва дела модерних композитора, Рихарда Штрауса, Сибелиуса, Алберик Русела, Дебисиа, Скреабина, Пола Дика, Римског — Корсакова, и толиких других, с малим изузетком су из области те програмске музике.

Поред музичког облика, романтичари су, с обзиром на садржај својих композиција, морали и сва остала техничка средства да примене са друкчијим циљевима од оних који су лебдели пред очима класичарима. Музички мотиви и целе музичке теме њихових композиција су у главном симболичне. Хармонска подлога тих мотива и тема условљена је садржајем тих симбола, према томе и та хармонска подлога постаје симболична. И најзад боја и боја изнад свега, звучни колорит, значи превасходну вредност у стилистичким принципима романтизма, било да се тај звучни колорит постигне хармонијским средствима, то ће рећи слободном модулацином и хроматиком или инструменталним ефектима: слагањем и комбиновањем разноврсних оркестарских инструмената у групе.

Али ма колико да су комбинације колорита слободне и неочекиване, ма колико да су хармониски елементи дубоки и нови, у мелодијској линији романтичари теже за простотом. за наивношћу, они необично воле народну мелодију, као што воле и књижевну народну причу, бајку, мит, или херојску и љубавну народну песму. Отуда огромна популарност и приступачност романтичарског музичког стила поред свег субјективизма који у њему постоји.

И када ми данас, у доба које је врло близу апсолутне индивидуалне слободе, кажемо да су се романтичари у стилу своме и обликом и хармонским елементима и ритмом и звучним колоритом, па донекле и мелодијском линијом, еманциповали од свих принципа класицизма — не заборављајући да има местимичних прелива из класичног стила у романтичарски — ми тиме нећемо да умањимо вредност музичке романтике. На против! Она је, с тога што је самостална, достојан правац високо уметнички, иако мање снажан од класичног правца. Музичка романтика је веома значајна и због тога што је, кроз Берлиоза и Листа и сам Рихард Вагнер, несумњиво најкрупније име у историји модерне музичке драме, једно од најкрупнијих имена целокупне музичке историје, што је и сам Рихард Вагнер био романтичар. Иако не чистога романтичарског стила као Вебер, као Шпор, као Маршнер, Лорцинг, Шуман, Шуберт или Шопен и Грил, Вагнер је романтичар по томе што је необуздано субјективан, што је као песник и као музичар развио се на тлу народном, и изведен на уметнички пут песником IX Симфоније, Лудвигом фан Беетховеном, што је умео да се еманципује од утицаја свога учитеља сачувавши од њега добивено искуство за снажним и логичним моделисањем облика, али изражавајући се посве савремено и без обзира на традиције.

Тиме је Рихард Вагнер постао синтеза свега модерног схватања у уметности и од њега је почело најновије доба које већ, и оно, има своје нове нијансе и нове струје. А тиме и музички романтизам добија високу културну важност. Проповедајући начело субјективизма и слободу индивидуалног слободног изражавања, романтизам је колевка модерног импресионизма, у кога је први и основни принцип звучни колорит, пре свега и изнад свега само звучни колорит.

Милоје Милојевић

„ИЗ СОЛУНСКИХ БОРБИ“

Иво Ћипико

Ја сам у копно залутао галеб што болним криком дозива своје море и из туђине чезнући за њим. Јадране, на моју душу слегла се сва горчина твојих соли.

Плава пучино страсне, усијане младости моје.

Моја душа лута около твојих поноситих обала...

Рати као стреле оштри, пеном оивичени, који далеко у море задирете, и ви, осенчене камените драге, дубоке као велике мисли, зашто у моју душу уносите осеку ваше меланхолије? А негда, у радости, ја сам слушајући шум простора упијао у се разговорљиву душу ваших ветрова и у пенушавим таласима гледао сјај дугиних боја.

„Јадране!“

Једна, колико истинита толико болна констатација лебди ми непрестано, а она ми јасно говори: да је Ћипико, што даље од мора, све мањи уметник. То је доисто сувише оштро речено, речено за човека који је први стајао као уметник у нашој литератури, уметник импресиониста, реалиста колико и лиричар у извесним странама, индивидуалиста и натуралиста, као и најбољи пејсажиста. Ја осећам да је тешко речено, али свари које даје г. Иво Ћипико у последње време све јасније и све очитије говоре да ми још имамо г. Иву Ћипика, али да уметника губимо.

Удаливши се од мора које га је одгајило, од далматинских страна, жалова, хридина, од свих пејсажа, колорита, тонова сунца што сажиже, он се баца на нашу суру, влажну балканску јесен, на наше људе и љуби јачину све своје стваралачке инспирације. То се је приметило са прошлом збирком приповедака, а сада и ова то исто доказује.

Једва наша велика фаталност је да већина, сви наши старији таленти имају једну главну, општу црту то је: локалитет.

Па било да је то Б. Станковић, или Ив. Ћипико или М. Усковић (он најмање) они сви имају те локалне боје. Они су уметници. То им се неће одрећи. Али та уметност је нажалост увек таква да смо видели да индивидуалност самог уметника није била никад опсежнија, дубља, хоћу рећи свестрана. И ако је она била дубока она је дубока само ту: у душама са мора, у људима из Врање, и београдском животу.

Према томе, човека донекле није могао да изненади долазак оваквих дела од стране г. Ива Ћипика. Ми имамо једнообразну литературу, једнообразне и уметнике.

Отргавши се мора то је морало бити код г. Ћипића исто као када би г. Б. Станковић хтео писати нешто изван Врање. Зашто је то тако и докле?, то је предмет нарочите студије.

Добили смо књигу: *„Из солунских борби“* Фрагменти, исписани листићи, без дубоке анализе, без иоле какве психохогије, без нарочите композиције, са једностраним увек истим утисцима, који су најчешће исхабани јесењи пејсаж, који прелази у манир, странице без рефлексије, сухи дијалози (сем на 2—3 места) и најзад тон фељтонског причања, ето то је књига *„Из солунских борби.“*

Рат није само машина. То није само хладна механика борбе са нередом, са журбом, са грувањем топова, бацања мина, бомби итд. Рат нису само поља пуна жица, препуна лешева, ровова. Рат не чини све те речи, сви ти називи, сва та терминологија која означује сав тај убитачни хаос. Не! Рат је бол, суза, крваво срце, изрешетане груди, исечена утроба, изгорело огњиште. Рат је нешто дубље, интимније и ужасније!

Да ли се је г. Ив. Ћипико удубио у ту ствар? Из целога тога хаоса и пакла, у сталном страху од смрти, није ли уметнику прво било да пронађе интимну сцену, чудну ситуацију, што највећма илуструје поједине случајеве и да то на својствен уметнички начин изнесе. Није довољно похватати декорације спољне. Но, при том човек мора дати унутарње штимунге душа које рефлектирају на те декорације. Није довољно похватати пејсаже без контраста у догађају. Није довољно дати дијалоге без иоле психе. Треба умети потенцирати, и поентирати и притом не пасти у манир и не произвести јефтини ефекат. Бити сликар и видно снимити, — и то разумем. Али зато вам је потребно изабрати мотив. Мотив је оно што ствара уметника. Разуме се и обрада.

Г. Ив. Ћипико доживео је рат. Он је покушао да га изнесе у својој збирци. У првом делу своје збирке на један начин са доста реализма и лиризма; он га изнаша у другом делу друкчије, и што је за чуђење, г. Ив. Ћипико скоро постаје романтичар!

И кад описује планину и Битољ, Горничево и разбојиште, он је натуралист. Без ситуација, он прича описује природу, да

је пејзаже друмова (стално исте). У кратким цртама он даје бледу слику рата. У Битољу он не зна ни за шта, до за куће и улице, споља en face. Њега се не тиче ни мало душа, психичке стране нити је у стању да унесе ма каквог социјалног делића, нити каквог типичног представника. Он пише. Пише патетичним, једним истим тоном, стварајући контрасте без хармоније. Он често усред лиризма убацује дисхармоничан стил који говори о моралној победи као из политичког чланка из ког листа. (стр. 25). Али он гледа. Он гледа и види покрете, механику свих кретања људи и ствари. Он не рефлексира, али понавља често да је видео. И што је главно израз тог механизма у свему он не изражава уметнички у већини случајева. Ретка су места где он успева (35 стр.).

Нећу да тврдим да није дао коју добру страницу. Али ми нигде не осећамо више оног интезитета нити величину ства-ралачке моћи његове као некад. Ретке су стране (Пред огра дом) где нијансирање и ситнице, суптилно пронађене, узбуде душу; ретке су стране када он поентира и тоном модулира своју ствар (Молитва). Али то је све тако ретко данас код њега. Његове ситуације (Јабука) врло су ретке својом природношћу и успеле. Оне су махом обичне, јер су препричаване тоном некадање школе Глишићеве

Тако г. Ћипико црта рат, а поврх свега наше људе. Реалистичко схватање још је остало, али само у декорацијама. Корен свих догађаја не износи се у тој збирци. Не схвата се више кроз свој сопствени менталитет. Ствари се сувише идеализују, допирући чак до романтичарских осећања. Нема дубљих детаља, орнамената као некад, сјајних контраста у којима је он био Мојсеј, нема пејсажа, нема душе, нема уметничког стварања. Г. Ћипико данас прича.

Сећајући се романа „За крухом“, „Паука“ човек зажали што је море толико себично да неће да пусти од себе г. Иву Ћипика, и жалимо наше душе које се тако туђе њега.

Вој. Кулунџић.

5

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1

1. КЋЕРИ РИМА
   Кејт Квин +
   Београд: Evro-Giunti, 2011.

2. ГРЕСИ КУЋЕ БОРЏИЈА
   Сара Бауер +
   Београд: Evro-Giunti, 2012.

3. КРАЉИЦА ПУТА СВИЛЕ
   Агнес Имхоф +
   Београд: Evro-Giunti, 2012.

4. ШЕТЊА ПО СУНЦУ
   Корбан Адисон +
   Београд: Evro-Giunti, 2012.

5. НАЈБЛИЖИ ИЗЛАЗ
   Олен Стајнхауер +
   Београд: Evro-Giunti, 2012.

6. ЈЕРУСАЛИМ: биографија
   Сајмон Сибаг Монтефјоре +
   Београд: Evro-Giunti, 2012.

7. СМРТ УСРЕД ЛЕТА
   Јукио Мишима +
   Београд: Танеси, 2012.

8. ЖЕЂ ЗА ЉУБАВЉУ
   Јукио Мишима +
   Београд: Танеси, 2011.

9. 47 РОНИНА
   Сусуму Катагава +
   Београд: Танеси, 2012.

10. МАЛИ ЕКРАН: ТВ критике
    Момо Капор +
    Београд: Танеси, 2012.

11. ЛИЧНО ИСКУСТВО
    Кензабуро Ое +
    Београд: Танеси, 2010.

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1

12. ВЕЧИТА СМРТ ОД ЉУБАВИ ЈАЧА: антологија хиспаноамеричке приче XX века +
Београд: Танеси, 2012.

13. ДЕСЕТ ЖЕНА
Марсела Серано +
Београд: Моно и Мањана, 2012.

14. НАЈЛЕПШЕ МЕСТО НА СВЕТУ ЈЕ ОВДЕ +
Франсеск Миљарес и Каре Сантос
Београд: Моно и Мањана, 2012.

15. НЕОЧЕКИВАНИ ГОСТ
Ен Коркеакиви +
Београд: Моно и Мањана, 2012.

16. ПОСЛЕДЊИ РАНДЕВУ
Линда Јелин +
Београд: Моно и Мањана, 2012.

17. СЕЋАЊЕ НА ЉУБАВ
Алисон Ричман +
Београд: Моно и Мањана, 2012.

18. СРЕЋНИЈА НЕГО ИКАДА
Мена Ван Праг +
Београд: Моно и Мањана, 2011.

19. ТАЈНА ВОДЕ
Хауард Мурад +
Београд: Моно и Мањана, 2012.

20. ТОП ЈЕ БИО ВРЕО
Владимир Кецмановић +
Београд: Моно и Мањана, 2011.

21. УМЕТНОСТ ЧИТАЊА ЛИЦА
Џин Хенер +
Београд: Моно и Мањана, 2012.

6

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ ЗА ПЕРИОД ЈУН – ЈУЛ 2013. ГОДИНЕ

1. У МИСО СУПИ
   Рју Мураками
   Београд: Booka, 2010.

2. СПЛЕТКАРЕЊЕ СА СОПСТВЕНОМ ДУШОМ
   Марија Јовановић
   Београд: М. Јовановић, 2009.

3. СИМЕОНОВ ПЕЧАТ
   Вања Булић
   Београд: Лагуна, 2012.

4. РУСКА ЗИМА
   Дафни Калотај
   Београд: Лагуна, 2011.

5. НЕСРЕЋА И СТВАРНЕ ПОТРЕБЕ
   Иванчица Ђерић
   Београд: Ренде, 2012.

6. НОЋ ЂЕНЕРАЛА
   Вук Драшковић
   Београд: Српска реч, 1994.

7. 1Q84
   Харуки Мураками
   Београд: Геопоетика, 2011.

8. ДЕВОЈЧИЦА КОЈА СЕ ИГРАЛА ВАТРОМ
   Стиг Лашон
   Београд: Чаробна књига, 2009.

9. ДРУГА БОЛЕНОВА КЋИ
   Филипа Грегори
   Београд: Лагуна, 2006.

10. ХИЉАДУ ЧУДЕСНИХ СУНАЦА
    Халед Хосеини
    Београд: Лагуна, 2008.

ПРЕПОРУЧУЈЕМО

1. Славко Вејиновић: ЗАДУЖБИНАРСТВО КОД СРБА / Нови Сад: Прометеј, 2012.

Преузето са сајта: http://www.prometej.rs/E-Knjizara/2645/Zaduzbinarstvo-kod-Srba.shtml

Књига „Задужбинарство код Срба" резултат је вишегодишњег истраживачког рада. Она представља израз жеље аутора да се у виду синтезе укаже на најзначајније српске задужбине, које на посебно упечатљив начин представљају и објашњавају задужбинарство као битну, а можда и најзначајнију карактеристику српског националног бића.

Аутору није била намера да у књизи прикаже све српске задужбине, основане у даљој и ближој прошлости, јер то напросто није ни могуће у оваквом типу дела. Импозантан је број задужбинара који су завештали своју имовину и основали задужбине. Али, нажалост, још није урађен њихов комплетан и јединствен попис. Ипак, на основу расположивих података Универзитета у Београду, САНУ, Матице српске, Српске православне цркве и других институција и организација које имају већи број задужбина, са сигурношћу се може тврдити да је њихов број неколико стотина. Само у Архиву Србије чува се грађа о више од 400 задужбина.

Велики је број задужбина које су у прошлости оснивали многи ктитори, и не само појединци. Али, о немалом броју њих готово да и нема значајнијих података. О том задужбинарству говоре, углавном, легенде и народна предања. Има појединаца, задужбинара – ктитора, који су оснивали и градили и по неколико задужбина, неки чак и по више десетина. Многе задужбине су, нажалост, с временом уништене, угасиле се и нису обновиле свој рад, иако су у неком протеклом времену имале значајну улогу у развоју Србије и српског друштва.

Књига је конципирана тако да се целокупна проблематика задужбинарства код Срба, колико је год то било могуће, изложи што целовитије и прегледније кроз више посебних поглавља и целина: *Задужбинарство у прошлости, Фрушка гора – „Српски Атос", Даривали су своме роду, Задужбине у данашње време, Задужбине у заграничју и суседним земљама* и *Задужбине у дијаспори.*

ЗАДУЖБИНАРСТВО КОД СРБА

Почеци задужбинарства у Срба сежу дубоко у средњи век. Династија Немањића, висока властела, као и црквени великодостојници, од XII до XV века даривали су српском народу непревазиђене и непроцењиве вредности у области културе, духовности, грађевинарства, архитектуре, ликовне уметности. Кроз задужбинарство може се сагледати економска снага, културна, просветна и свеукупна духовна моћ српског народа, који је био способан да створи тако велика и вредна дела. Наклоност и љубав према градњи манастира карактеристична је за све задужбинаре средњовековне Србије. Њихове задужбине носе ноту личног обележја ктитора, али и печат његове индивидуалне препознатљивости. Они који су подигли манастир или цркву или који су их обновили, стицали су право да се називају ктиторима. Код великог броја манастира и цркава, међутим, нема података о њима. Манастири, грађени као задужбине, били су не само молитвена и верска средишта већ истовремено и места

окупљања, у којима је народ, предвођен свештенством, доносио важне одлуке које су непосредно утицале на његову судбину.

Задужбинарство, настало у новом веку, огледа се у трајном даривању приватне имовине за остваривање друштвено корисних циљева. У том смислу, између задужбинара и друштва успоставља се узајамни однос. Наиме, задужбинар даје своју имовину за остваривање друштвено корисних циљева, док друштво има моралну и правну основу да омогући остваривање циљева којима је задужбинар био мотивисан у време оснивања задужбине. Полазећи од реченог, Славко Вејиновић се латио одговорног и сложеног задатка да сачини рад који нас упознаје са најзначајнијим задужбинама и задужбинарима у српској историји. Као резултат вишегодишњег истраживачког рада на изворним документима и богатој литератури, сачинио је текст који се састоји из неколико целина, тематски и садржајно повезаних.

Највећу целину чине сакралне задужбине, настале у средњем веку, али и у каснијим временима. Презентацији манастира Вејиновић је приступио селективно. Представио је најзначајније, који се налазе у Србији, као и у Црној Гори, Македонији, Босни и Херцеговини, Хрватској, Румунији и Мађарској. Упознао нас је и са манастирима из прекоморских земаља, САД и Аустралије, насталим у XIX и XX веку. Задужбине које су појединци и установе даровали „на ползу народа свог" аутор је представио у две целине, како у прошлости, тако и у данашњем времену, у домовини и расејању. Говорећи о задужбинарима, као специфичном сојуљуди, Вејиновић закључује:

„Радити мукотрпно читавог живота и стицати богатство и све то одједном и великодушно оставити своме роду, а не својим наследницима – могли су да ураде само људи дубоких патриотских осећања, свесни националних интереса, циљева, стремљења и, надасве, интереса и потреба свог народа".

Када је реч о установама, аутор је посебну пажњу посветио Карловачкој богословији, Карловачкој гимназији, Српској учитељској школи у Сомбору, Новосадској гимназији, Матици српској и многим другима.

Задужбине из новијег времена, које нам Вејиновић представља, превасходно су посвећене великанима наше прошлости, као што су: Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, Петар Петровић Његош, Иво Андрић, Милош Црњански, Бранко Ћопић, Десанка Максимовић. Као задужбинари, помињу се: Илија Милосављевић Коларац, Сима Андрејевић Игуманов, Атанасије Герески, Ђорђе Влајковић и други. Аутор је обухватио и задужбине у дијаспори, превасходно у Будимпешти – *Текелијанум*, Задужбина Јакова Игњатовића, Задужбина Наума и Јелене Бозда, *Ангелинеум*. Представио је и задужбине у Темишвару – *Макрин дом*, *Скарлатин дом*, као и Текелијину цркву у Араду. Овоме треба додати задужбине Срба у даљој дијаспори, на чијем челу стоји задужбина Михаила Пупина.

Рукопис Славка Вејиновића, који је досадашњим публицистичким радом дао значајан допринос изучавању задужбинарства у Срба кроз векове, заснован на валидним изворима, изложен је на синтетичан начин. Тако смо, на једном месту, добили дело о задужбинарству које краси српску историју кроз више од осам векова. Оно подстиче да ову традицију треба наставити, обогаћивати и прилагођавати савременим условима, тим пре што афирмише високу националну свест и културу српског народа на плану задужбинарства, кроз различите облике и садржаје.

Рецензент, проф. др Љубивоје Церовић

2. Иван Настовић: ЛЕТЊИ САН ИСИДОРЕ СЕКУЛИЋ: дубинско-психолошки есеји / Нови Сад: Прометеј, 2011.

Преузето са сајта: http://www.prometej.rs/E-Knjizara/2572/Letnji-san-Isidore-Sekulic.shtml

Књига дубинско-психолошких есеја, прва ове врсте код нас, подразумева тумачење у светлу дубинске психологије, тачније аналитичке психологије Карла Густава Јунга. Настала је као резултат вишедеценијског интересовања Ивана Настовића за однос дубинске психологије и књижевности.

Иван Настовић је као специјалиста за клиничку психологију, доктор психолошких наука и психотерапеут, захваљујући искуству стеченом приликом писања претходних монографија, дубинско-психолошкој анализи подвргао и сапутнике Исидоре Секулић: *Буре* и *Самоћу*, као и њене *Молитве у Топчидерској цркви,* потом Андрићеву приповетку *Јелена, жена које нема*, пет снова Иве Андрића и четири своја сна о Андрићу. Дубинско-психолошки је сагледао и личност Сирана де Бержерака, самоубиство Анице Савић-Ребац, приказао књиге о Виктору Тауску и Фројдовој служавки Паули Фихтл, предочио један случај криминалца из несвесног осећања кривице и дао увод у учење Леополда Сондија о фамилијарном несвесном.

3. Милева Марић Анштајн: ДРАГИ МОЈИ КУМОВИ: писма Сидонији и Ђоки Гајин 1936–1941. / Нови Сад: Прометеј, 2011.

Преузето са сајта: http://www.prometej.rs/E-Knjizara/2474/Dragi-moji-kumovi---Mileva-Maric-Ajnstajn.shtml

Преписка са кумовима Гајин, јединима који су јој у српству преостали после смрти мајке и сестре, припада периоду када се драма Милеве Марић Ајнштајн ближила крају (1935–1941). Кумови су јој једина веза са завичајем који је мами варљивом надом за повратак. Она, и кад им пише своје свакодневне бриге, то је једноставан и потресан катарзични монолог опроштаја њене драме. Дозирана, достојанствена и суздржана исповест. Ова писма је представљају као поноситу Српкињу, образовану а патријархалну, и на све веома обзирну. Стамена је у својој судбини са скоро античким назорима. У времену када не наилази на разумевање за себе, она га има за све друге. Оно што Милева Ајнштајн пише куми Сидонији Гајин поводом смрти своје тетке Јелене Гајић, можемо узети и као њено казивање сопствене судбине: „Много је пропатила и преживела и сви ти жалосни догађаји накупили су код ње толико горчине...”

Милован Витезовић

4. Никола Бура: БЕЗ ОБДУКЦИЈЕ: књига о епидемији великих богиња у Србији 1972. године: верна реконструкција догађаја / Нови Сад: Прометеј, 2012.

Преузето са сајта: http://www.prometej.rs/E-Knjizara/2650/Bez-obdukcije.shtml

ПРЕДГОВОР ПИСЦА

Било је већ десет сати увече, када су тог прохладног четвртка, 9. марта 1972. године, ретки пролазници приметили чудну групу људи која се кретала београдском Улицом генерала Жданова (данашњом Ресавском). Огрнути тегет пелеринама на носилима су наизменично преносили тешко оболелог човека са Дерматовенеролошке клинике на Одељење за хитну хирургију и трауматологију Прве хируршке клинике како би му се указала адекватна помоћ. Дежурни лекар, болничарка и шест лакших болесника нису ни слутили да су те вечери били у директном контакту са оболелим од великих богиња (*вариоле*), опаке заразне болести која се на овим просторима није јавила од 1930. године и за коју се сматрало да је искорењена на овим просторима. Оболели је сутрадан у 21.15 умро од пеницилинске алергије, како је званично саопштено. Леш је у току ноћи пренет у капелу, а у суботу 11. марта родбина га је, одбивши тражену обдукцију, транспортовала у Нови Пазар ради сахране. Али, вирус је остао у милионском Београду, као и у Чачку, Новом Пазару и Ђаковици, и у још пар мањих места у којима је оболели боравио. Како је вирус идентификован, како се преносио, како се на њега реаговало и какве је последице донео, на четрдесетогодишњицу овог догађаја, говори ова књига.

За оне који се интересују коју сам литературу користио, могу рећи да ми је изворна писана реч био Зборник радова саопштених на Симпозијуму „Епидемија вариоле у Београду 1972. године“ одржаном од 14. до 16. новембра 1972. године у Београду, као и необјављене белешке прим. др Властимира Илића из Новог Пазара, у време епидемије директора Здравственог центра у том граду. Наравно, користио сам информације из тадашње дневне штампе и периодике, као и аутентична сведочења живих актера те двомесечне драме: медицинских радника, проф. др Југослава Пантића, проф. др Шандора Грозе, прим. др Оливере Стојановић, прим. др Шефкије Спаховића, медицинске сестре Роске Поповић, болничара Слободана Кочинца, затим Неџиба Мумџића оболелог од великих богиња, као и супружника Снежане и Живка Чворовића, који су у овом догађају имали посебно место.

Нажалост, тадашња власт није нашла разлога да сачува у својим архивима званична документа која су пратила ову епидемију. Очекивао сам да ћу бар у клиникама у којима се одвијала велика борба са вариолом, пронаћи историје болести лечених болесника. Нажалост, ни оне нису сачуване. Због недостатка простора, уништавана су сва документа старија од десет година, како би се направило места за нова, јер је закон тако прописао. Бирократска свест надјачала је свест о историјској важности тих докумената.

Ипак, верујем да сам дошао до циља и да сам данашњем читаоцу дао довољно информација и пренео атмосферу о великој борби здравствених радника и осталих јавних служби, пре свега тадашње милиције, у лечењу оболелих и спречавању епидемије ширих размера. За то посебну захвалност дугујем прим. др Властимиру Миши Илићу, дивном и чилом осамдесетогодишњаку, који ми је поред својих бележака дао низ корисних информација које су ме водиле до извора нових, неопходних да причу доведем до краја.

Посебну захвалност дугујем и стручном консултанту др Ани Глигић, у време епидемије великих богиња руководиоцу Националне референтне лабораторије за вариолу и друге покс вирусе, арбо вирусе и вирусне хеморагичне грознице на Институту за имунологију и вирусологију – Торлак, која је 16. марта 1972. године прва верификовала вирус вариоле са Косова и активно учествовала у сузбијању те опаке болести.

5. Петер Лаустер: ЉУБАВ: психологија феномена љубави / Нови Сад: Прометеј, 2012.

Преузето са сајта: http://www.prometej.rs/E-Knjizara/3031/Ljubav---2.-izdanje.shtml

ПРЕДГОВОР

Ова књига о љубави је настала кроз један дуготрајан процес. Бавим се већ више од двадесет година разјашњењем феномена љубави. Покушао сам да сакупим сва лична искуства и научна сазнања практичног психолога и истраживача. Ипак, ова књига није научни рад.
Љубав је психички феномен и због тога тешко доступна данас познатим истраживачким методама природних наука. То међутим не значи да се о љубави не би могло изрећи нешто општеважеће. Љубав се може открити само кроз доживљај. Доживљаји се не могу мерити инструментима у лабораторији, али се могу описати. Та описивања, разумљиво, увек су субјективна. Али у „субјективном" – не сме да нас ово заведе на погрешан закључак – није увек неминовно неистина или искривљавање стварности. Треба да имамо храбрости да останемо при својим субјективним искуствима, јер је „субјективно" основ нашег личног доживљавања.
Након што сам себе двадесет година као психотерапеут помно посматрао и записивао субјективна запажања многих особа, верујем да ће ми бити могуће да сажето изнесем и утврдим оно што је заједничко у субјективним искуствима и доживљајима.
Установио сам још једном да је код већине људи развој њихове способности да воле, блокиран и спутан. Зато не бих хтео овом књигом да апелујем само на разум и да пружим такозвани „научни материјал" него, штавише, да код читаоца покренем један процес спознаје. Хтео бих да Вас наведем, да се суочите са тим спознајама, јер се оне сасвим индивидуално Вас лично тичу. Ваша лична збуњеност око теме љубави треба да Вас подстакне да субјективно прорадите ову књигу. Поједине речи и тезе су безначајне, ако им Ви не можете наћи значај у Вашем личном животу. Немојте се дистанцирати стављајући све само на интелектуални ниво. Хтео бих Вас охрабрити да пажљивије посматрате сопствена искуства и доживљаје и желео бих да изазовем субјективни процес сазнања, који би Вас приближио властитој способности да волите. Ради се о томе да треба више волети, а мање равнодушно и тупо ићи кроз живот.
Ова књига не садржи неке једноставне и лаке рецепте, нити доноси једноставне трикове како да наведете некога да се у Вас брзо и без проблема заљуби. Ја књигу схватам много више као подстрек за самоспознају. Она треба да охрабри да достигнете више душевне слободе, да чешће и интензивније волите него до сада.
Тајна љубави је душевна будност и слобода, а тајна будности и слободе је храброст. Потребно је много храбрости да би се властита осећања могла будно и без предрасуда тачно посматрати.
Не бих желео да вам пренесем „само" знање или пружим „материјал за дискусију", хтео бих да што дубље уђете у ову тематику. Љубав је пут ка срећи, задовољству, здрављу и мудрости. Ако ми успе да кроз ову књигу то схватите, осетите и спознате, тада ова књига није узалуд написана.
Ово је изјава љубави – управо љубави и животу. Али то није довољно, хтео бих да вам ова књига ослободи душу и запали светлост сазнања. У том смислу је ово корисна књига.

Келн, март 1980.

6. Иво Цвитковић: РЕЧНИК РЕЛИГИЈСКИХ ПОЈМОВА / Нови Сад: Прометеј, 2009.

Преузето са сајта: http://www.prometej.rs/E-Knjizara/2165/Recnik-religijskih-pojmova.shtml

Развојем филозофије, историје, психологије, политологије, журналистике, а посебно социологије религије, јавила се потреба и за речником религијских појмова.
Отуд идеја да се у овом речнику обраде карактеристични појмови из различитих религија: староегипатских, старогрчких, старословенских, старогерманских, хиндуизма, будизма, конфучијанства, таоизма, ламаизма, шинтоизма, јеврејске религије, ислама, католичанства, православља, протестантских секти, ромских и афричких веровања, итд. Можда ће се неко запитати зашто су у речник религијских појмова уврштени и они из домена празноверја, магије. Одмах да кажемо: не само због теоријских противречности о односу магије и религије већ и из практичних потреба.
Овакав речник није никад био тако потребан као данас кад поново расте заинтересованост за религију. Очекујемо да ће он добро доћи свима у мултиконфесионалном друштву да би се, на најлакши могући начин, упознали с основним појмовима из религија својих суграђана.
Ово издање урађено је према сарајевском допуњеном и проширеном издању из 2005. године, адаптирано је за српски језички израз у сарадњи са аутором, има непуних 500 страница речничког формата и обухвата 8.900 појмова.

7. Иван Клајн: БУШЕЊЕ ЈЕЗИКА: популарна лингвистика / Нови Сад: Прометеј, 2012.

Преузето са сајта: http://www.prometej.rs/E-Knjizara/2680/Busenje-jezika.shtml

У овој књизи сакупљено је осамдесетак чланака објављених у НИН-овој рубрици „Језик“ у раздобљу од 2006. до 2011. године. Подељени су на пет делова према тематици. У првом („Говорите ли бе-ка-ес?“) описане су занимљивости и парадокси везани за хрватски и друге „језике“ настале распадањем онога што смо некада називали српскохрватским. У другом и трећем („Шта се сеје, а шта сади“ и „Веслао сам чамац“) обрађују се незаобилазне теме сваке језичке рубрике: избор речи, тачно значење, прихватљивост и (не)правилност облика речи и појединих граматичких конструкција. У четвртом делу („Таргетирани имиџинг“) груписани су написи о данас толико актуелном питању англицизама у српском. Неколико чланака о сродним темама као што су „родна равноправност“ у језику, лоши преводи, однос телевизије и радија према гледаоцима односно слушаоцима, или недовољна разумљивост натписа и упутстава на производима за широку потрошњу, сакупљени су у завршном делу књиге.